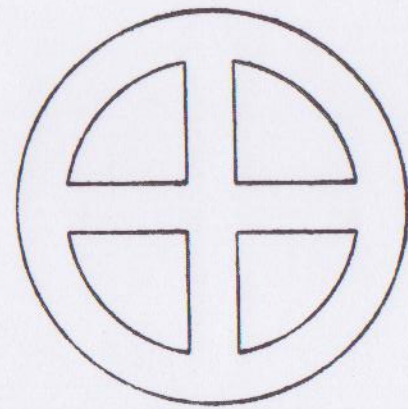

8683 10/15

ВТОРИ РАЗГОВОРЪ ЗА Р. Н. Б.

23111-86823
 12451
 968

ВТОРИ РАЗГОВОРЪ ЗА Р. Н. Б.

ГРАЖДАНИНЪТЪ: Е, колко време мина откакъ не сме разговаряли спокойно?

РАТНИКЪТЪ: Цѣли четири години и половина изтекоха отъ онзи нашъ паметенъ разговоръ.

Г. — Това бѣше въ края на 1936 година, нали?

Р. — Помня много добре. Нали отпечатахъ разговора ни въ отдѣлна брошура и ти ми писа, че си недоволенъ отъ това, но после ти мина.

Г. — И не само много време изтече отъ тогава, нс и толкова събития се изнизаха, че тогавашната ни среща изглежда сега като да е станала не преди четири, а треди четиридесетъ години.

Р. — Да! По това време Титулеску, Бенешъ и Рюджио Арасъ летѣха на длъжъ и на ширъ изъ Европа като зловещи прилепи и уреждаха живота на цѣли народи. Испанската война бѣше въ разгара си, Алказаръ бѣше обсаденъ, съседнитѣ ни държави ни разпѣваха, а международното еврейство бѣше се мобилизирано да смаже всички национални прояви изъ свѣта.

Г. — Вѣрно. Като помисли само човѣкъ, колко промѣни станаха въ свѣта, не може да се начуди.

Р. — Всжщностъ нищо чудно не е станало отъ тогава. Проницателнитѣ хора отъ всички народи виждаха ясно посоката на развитието. Не ти трѣбватъ далечни доказателства. Ето напечатаниятъ ни тогавашенъ разговоръ. Ще ти го прелистя сега страница по страница и ще видишъ отъ него, че ратникътъ всичко е съзнавалъ и предвиждалъ. На въпроситѣ, които ти задаваше тогава, отговориха вече историята и живота. Отговоритѣ, които ратникътъ даваше и които изглеждаха по онова време странни, дръзки и рѣзки, днесъ всѣки приема като стара истина! Днесъ е дори скучно да се препрочита този разговоръ.

Г. — Скучно, но много поучително! Да ти кажа право, азъ смѣтамъ днесъ ратническата литература за голѣмо нѣщо. Като знаехъ, че днесъ ще прекараме заедно, снощи я прегледахъ отново и изцѣло.

Р. — Какво притежавашъ отъ нашата литература?

Азъ всичко съмъ ти прашатъ, но може би е пропуснато нѣщо.

Г. — Имамъ Вѣруето и Исканията на Ратничеството за Напредъка на Българщината, имамъ становището озаглавено „Нация и Изкуство“, имамъ „Разговоръ за Р. Н. Б. . .“

Р. — Това сж първия, втория и третия номеръ отъ нашата идейна библиотека.

Г. — Сега разбирамъ по-нататъшния редъ, защото останалитѣ книги сж номерирани. Имамъ № 4 — За българския духъ, № 5 — Расовиятъ обликъ на българитѣ, № 6 — Равносмѣтка на марксизма, № 7 — Къмъ социална правда, № 8 — Социалния въпросъ, № 9 — Образователното дѣло и националната жизнеспособностъ, № 10 — Идеята за независима Македония отъ гледището на българския националенъ идеалъ и № 11 — прекрасната стихосбирка „Рать“. Това притежавамъ.

Р. — Имашъ ли теченията на списанията „Проломъ“ и „Прогледъ“?

Г. — Имамъ и тѣхъ.

Р. — А другитѣ наши непериодични становища, бюлетини, изложения, позиви, лозунги и пр.?

Г. — Предполагамъ, че съмъ чель повечето отъ тѣхъ, но може и да съмъ пропусналъ нѣщо.

Р. — Нищо отъ това Най-сжщественото притежавашъ, или пъкъ си чель. Ако всички българи бѣха тѣй запознати, колко по-лесно и по-бързо щѣха да намѣрятъ вѣрния пѣтъ!

Г. — Ами защо не разпространявате въ по-голъмо количество тази спасителна литература? Колко българи биха прогледнали!

Р. — И ти питашъ като мнозина други, които не работятъ дейно. Не ти ли прави впечатление, че останкитѣ на бившитѣ партии не могатъ нищо да отпечататъ, че Б. К. П. даже не успѣва да издаде нѣщо свѣстно, освенъ малки кориктурни отпечатьци съ четка или валякъ и че само Р. Н. Б. работи резултатно?

Г. — Разбирамъ какво искашъ да кажешъ. Че при днешната полицейска обстановка мжчно се работи и че само вие имате сила и възможностъ за работа.

Р. — Разбира се. Но освенъ това помислювалъ ли си нѣкога, колко огромна е задачата да просвѣтлявашъ писмено 6¹/₂ милиона българи върху 104, а сега върху

надъ 110 хиляди квадратни километра площъ? И то при тази обстановка!

Г. — И все пакъ Р. Н. Б. е успѣло да преодолѣе всичко. Фактъ ѣ, че навсѣкжде изъ България срещамъ вашиятъ знакъ „Богаря“. Срещамъ го по Черноморието, край Дунава, изъ Родоба и Балкана, а за София и Витоша дума да не става. Срещамъ го по Струма, изъ западна България, навсѣкжде, ама навсѣкжде го срещамъ. Това ми е правило. много пжти впечатление и то показва, че огромната работа е все пакъ извършена отъ васъ. Трѣбва. . .

Р. — Стой! Недей и ти да започвашъ съ „трѣбва“!

Г. — Ама защо? Искамъ да бжда полезенъ. Азъ съчувствувамъ. Нима съветътъ ми не може да бжде използванъ?

Р. — Разбирамъ те, но и ти трѣбва да ме разберешъ. Думата „трѣбва“ ни е омръзнала вече. Ние мразимъ хората, които започватъ съ „трѣбва“ и следъ това нищо не вършатъ. Азъ ходя, работя, боря се, напргамъ всичкитѣ си сили, правя и невъзможното възможно, а много и много хора, които само личната си работа гледатъ, щомъ като ме срещнатъ започватъ веднага да съветватъ: „трѣбва това да се направи“, „трѣбва тѣй да се действува“, „трѣбва да се бърза“, „трѣбва повече усилия“, „трѣбва да внимавете“, „трѣбва. . .“ и пр. и пр. Това сж „умни“, „улегнали“, „тактични“, „родолюбиви“, „загрижени“ и пр. хора. И вмѣсто да се стѣсняватъ, когато ни срещатъ, когато ние работимъ, страдаме и се бориме изобщо, а тѣ само за себе си мислятъ, тѣзи хора безъ стѣснение започватъ да ни поучаватъ съ „трѣбва“. Като че ли тѣ сж умни, а ние сме глупави. Като че ли ние сме безъ работа, та затова се боримъ, а тѣ иматъ важна работа. Като че ли ние сме злонравни кучета, които тѣ трѣбва само да насѣскватъ. Затова съветитѣ, поученията и „трѣбва“ сж ни станали вече противни. Тѣзи себелюбци, представятъ специална категория всрѣдъ всички народи и въ всички времена. Ние ги познаваме и винаги ше ги помнимъ.

Г. — Моля да не ме смѣташъ за такъвъ. Иначе нѣма смисълъ да си губишъ времето съ мене.

Р. — Извинявай! Познавамъ те. Но разбери, че съ право сме станали нетолерантни къмъ нѣкои отворителни проязи и къмъ думитѣ свързани съ тѣхъ.

Г. — Ясно, ясно! Разбирамъ те! Доволенъ съмъ, че борбата ви е подготвила и въ това отношение, защото тѣзи „умни“ и „тактични“, „доброжелатели“ и „съветници“, ще се струпатъ единъ день около васъ, ще правятъ комплименти и пр., за да се наредятъ отново. Това сж приобщенцитѣ, десетоюнцитѣ, двадесетомайцитѣ и пр. Та доволенъ съмъ, че борбата ви е направила имунни отъ тѣхъ.

Р. — За това и дума да не става!

Г. — Така трѣбва да бжде.

Р. — Та, говорѣхме за литературата ни и за идеологията ни.

Г. — Да. Искахъ да ти кажа, че литературата ви ми прави дълбоко впечатление. Тя очертава тѣй стройно и тѣй ясно свѣтогледътъ ви, че представя нѣщо наистина ново въ нашия животъ. Затова вѣроятно и всички ратници мислятъ и говорятъ еднакво и досущъ единъ като другъ.

Р. — Това е най-естественото последствие. Да имашъ цѣлостенъ свѣтогледъ и свѣтогледно отношение къмъ нѣщата, значи да имашъ една единствена основна мѣрка за мѣрене на нѣщата. А щомъ имашъ своя ясна мѣрка, ще бждешъ винаги на ясно и ще мѣришъ винаги точно и съ последователностъ. И всички, които иматъ сжщата мѣрка и мѣрятъ съ нея, ще измѣрватъ еднакво, ще мислятъ еднакво, ще преценяватъ еднакво, ще говорятъ еднакво и да действуватъ въ една и сжща посока.

Г. — Така е. Християнинътъ има за мѣрка любовта къмъ ближния. И всичко, което не изхожда и не води къмъ любовъ къмъ ближния за него е нехристиянско. Евреинътъ има личниятъ и общоеврейскиятъ интересъ за мѣрка. И всичко, което не съпада съ личния му и съ общоеврейския интересъ, за него евредно и той се бори срещу него. Така е съ васъ националсоциалиститѣ. Защото за мене Р. Н. Б. е чисто български националсоциализъмъ.

Р. — Точно така. Въ свѣтогледно отношение ние не се различаваме отъ националсоциализма, но се различаваме въ програмастично отношение, защото сжщиятъ

свѣтогледъ е отразенъ тамъ върху германската, а тукъ върху българската действителностъ.

Г. — Вие изхождате отъ идеята за цѣлостта на нацията и отъ стремежа за нейното максимално развитие и щастие. Вашата мѣрка е ясна. Всичко което не допринася и то по най-резултатния пѣтъ, къмъ изграждането, развитието, мощта и щастиято на националната цѣлостъ, е за васъ вредно.

Р. — До кога ще казвашъ „вие“, нал иказа преди малко, че съчувствуващъ?

Г. — Донѣкъде по навикъ. Остави ме въ края на разговора и следъ като си уясня още нѣколко въпроса, тогава да започна да казвамъ „ние“.

Р. — Е, драгий! Щомъ като все още имашъ нвжда да питашъ, позволи ми тогава да ти припомня разговорътъ ни отъ преди 4 години. Гледай да ти го разлиста сега листъ по листъ, та да си припомнишъ за какво си питалъ и върху какво говорихме. Ето, на първата страница ме питашъ дали сме за демокрацията, следъ това говорихме за свободата, за диктатурата, за борбата между марксихеския и националния свѣтогледъ и за тѣзи които дремятъ по срѣдата. По-нататъкъ питашъ, фашизъмъ, националсоциализъмъ ли сме, Р. Н. Б. подражание ли е, какво представя поздравътъ ни съ вдигната ржка; ето говориме, дали България има нужда отъ организация като Р. Н. Б., коя е основната идея на Р. Н. Б., какво общо имаме съ социализма, защо се боримъ срещу интернационализма и демагогията на социалдемократизма; после говоримъ за свободата, засоциалното равенство, има ли въ България социални неправди, какво би могло да се направн при днешнитѣ условия; още по-нататъкъ пѣкъ питашъ за бившитѣ ни партии, кое ни различава отъ бившето движение на Цанковъ, дали Р. Н. Б. е антисемитска организация; ето тукъ ти обяснявамъ сжщността на еврейския въпросъ и нуждата да се води борба срещу еврейството изобщо, а ти питашъ не е ли опасна всѣка борба срещу еврейската мощъ; следъ това става дума за Земеделския съюзъ, за отвратителната наша дружбацина, за следъ деветнадесетомайскитѣ ни правителства, за пораженскитѣ и родоотстъпническитѣ течения въ България, за сжщността на стълкновенията между национални срѣди, за становището ни по отношение на емигрант-

скитѣ организации у насъ, за отношението ни къмъ войската, за материалнитѣ ни източници, за инертността на голѣма частъ отъ обществото, за слуховетѣ и интригитѣ, които се пуцатъ срещу насъ, за отношението ни къмъ масонството, за ширината на фронта, който се бори срещу насъ и т. н. И най-после завършваме разговора си съ вѣрата въ възрожденскитѣ сили на Българщината и съ нуждата да изпълнимъ дългътъ си.

Г. — Спомнямъ си, спомнямъ си. Имеше право като каза отначало, че днесъ става дори скучно да се прочита този разговоръ. Историята и живота отговориха наистина на почти всички въпроси, които зададохъ тогава. И нека още веднажъ ти кажа, че много високо ценя цѣлата ви литература, че за мене е истинско чудо пророческата проникателностъ, съ която е писана, че не виждамъ нито единъ редъ, нито едно твърдение отъ нея, което днесъ би могло да бжде коригирано, но заедно съ това ми става чудно, защо толкова много хора не можахъ тогава да видятъ истината, а нѣкои и до днесъ не могатъ да я видятъ.

Р. — Всѣщностъ, азъ не виждамъ нито нѣщо чудно, нито пъкъ пророческа проникателностъ, защото се касае до ясни и прости нѣща, които всѣки свѣстенъ човѣкъ е можель да види. Чудното е друго, че другитѣ не го видѣха, а ако искашъ да знаешъ и това не е чудно. Обяснението е просто. Сивото мозъчно вещество на нѣкои хора е до толкова импрегнирано съ духа на старото време, че е станало вече невъзприемчиво за духа на новото време. Иначе много нѣща не могатъ да се обяснятъ. Напримѣръ, защо Обществото на Народитѣ се бѣше заловило съ неизпълними и смѣшни задачи, защо Чехия пропадна, защо Полша сама си подири белята, защо Холандия и Белгия станаха чужди орждия, защо даровития френски народъ се остави да бжде въвлечень въ катастрофа и защо днесъ толкова англичани още не поумняватъ, защо въ така нареченитѣ неутрални страни се върши точно обратното на онова, което трѣбва да се върши и защо въ време на бурна духовна революция нѣкои смѣтатъ, че българския народъ може да бжде управляванъ дори безъ една проста програма? Защо предъ зиналитѣ предъ насъ социални и национални проблеми едни дремятъ, други търпятъ, а трети смѣтатъ, че могатъ съ хитрувания и съ комедии

да продължатъ личнитѣ си игри и нататъкъ? Нима всичкитѣ хора, нима всичкитѣ мъже, които причиниха и причиняватъ толкова нещастия бѣха престѣпни? Едни отъ тѣхъ сж били сигурно престѣпни но нѣма съмнение, че една значителна частъ отъ тѣхъ сж хора чието сиво мозъчно вещество не долавя духа на новото време.

Г. — Трѣбва наистина да има нѣщо таково, защото нѣма друго обяснение нито на тѣзи факти, нито пъкъ на факта, че повечето отъ така нареченитѣ неуди хора днесъ виждатъ по-ясно нѣкои работи, отколкото множество важни и официални лица.

Р. — Така е разбира се. Припомнихъ ти въпросния ни разговоръ и тѣ подтикнахъ самъ да установишъ проникателността на всички ратнически отговори и предвиждания, които чу тогава. Днесъ имаме право да искаме повече довѣрие отъ тебъ. Днесъ не ми се ще вече да ти говоря по идеологични въпроси, защото за тази целъ е написана онази литература, която ти притежавашъ и която си вече челъ. Тя очертава нашиятъ свѣтогледъ и отговаря на въпроса „какво“. Въ това отношение ние се разбираме много лесно съ всички съзнателни и добросъвестни хора. По-важенъ е за насъ въпросътъ „какъ“, защото той засѣга нѣща отъ тактическо естество. Тактическитѣ преценки, обаче, сж много по-трудни. По отношение на тѣхъ е много по-трудно да се оеднаквятъ мненията.

Г. — Естествено. Защото идеологичнитѣ въпроси сж предметъ на интелекта и на разума, а тактическитѣ въпроси сж до голѣма степенъ въпроси на опитъ и на усетъ.

Р. — Радвамъ се, че ме разбирашъ.

Г. — Все пакъ искамъ да ми обяснишъ нѣкои факти, които сж останали за мене и до днесъ необясними. Защо, напримѣръ, подложиха Ратничеството и ратницитѣ на толкова стрѣвни гонения и преследвания?

Р. — Осведоменъ ли си достатъчно за размѣра и естеството на тѣзи гонения?

Г. — Може би не напълно, но чувамъ напримѣръ, че тебъ лично сж те викали въ Дирекцията на полицията само презъ една година повече отъ 160 пжти; че те арестувахъ многократно; че те интернираха, уволнявахъ и пр. и че това е извършено по отношение на много други ратници.

Р. — Нека ти кажа тогава съ нѣколко общи цифри какъвъ е балансътъ на досегашнитѣ преследвания и гонения. До сега сж извършени надъ 6,000 арести на ратници; извършени сж надъ 4,000 обиски; повредени сж тѣлесно отъ полицейски органи 31 ратници; разгледани сж вече надъ 60 сждебни дѣла съ общъ брой подсждими надъ 350 души; интернирани сж били до сега надъ 150 човѣка съ срѣдна продължителностъ около 40 дена; уволнени сж отъ държавна служба и отъ служба въ предприятия еврейски или подъ еврейско влияние надъ 800 души.

Ние притежаваме цѣлъ архивъ и пълна документация на тѣзи гонитби и преследвания. Ратничеството вече има своя мартирология, драги приятелю!

Г. — Грозна работа! Ами въ името на какво е сторено всичко това? Кому е било нужно и позволено това нѣщо? Кой го е подтиквалъ, защо го е подтиквалъ?

Р. — Това сж въпроси, на които ти самъ трѣбва да си отговоришъ. Тѣхниягъ отговоръ е ясенъ и простъ. Еврейството и плутокрацията подтикватъ отъ вѣнъ и отвжтре извършването на всичко това. Бездушното общество и сервилни чиновници сж имъ били, разбира се, съюзници, но пакъ казвамъ, че като памислишъ малко върху въпросигѣ, които ми задавашъ ще откриешъ, както истинскитѣ причини, така и имената дори на причинителитѣ.

Г. — Тѣзи преследвания и гонения сж ви причинили въ такъвъ случай голѣми пакости.

Р. — Пакости ли? Напротивъ. Тѣ ни направиха по-силни и по-достойни. Ами я си представи, че ние бихме се развивали при най-спокойна обстановка, какъ щѣхме да различимъ тогава борческото отъ неборческото, искреннитѣ и лицемеритѣ, годнитѣ отъ негоднитѣ, достойнитѣ отъ недостойнитѣ? Ами, че ние щѣхме да представяваме една съмнителна маса отъ наредени хора. У насъ щѣше да се влива всичко което ходи днесъ по улицитѣ и ние нѣмаше да издържимъ утре въ никакъвъ случай единъ силенъ натискъ или едно голѣмо напрежение. Ние не бихме били годни днесъ нито за една голѣма задача. А сега, следъ толкова изпитания и следъ една дълга и тежка борба, ние се самопознахме, взаимопознахме, взаимопреценихме. Нашата йерархия е резул-

тати на проявени лични достойнства и волитѣ на всички ни сж калени и самоувѣрени. Нѣщо повече, Дирекцията на полицията, ареститѣ, етапнитѣ комендантства и лагеритѣ за принудителна работа, станаха за насъ източници за приобщаване на нови ратници. Тамъ, напримѣръ, ние се срещаме редовно съ млади и заблудени отъ комунизма българи. Въ тѣхъ умрѣха интригитѣ и клеветитѣ срещу насъ, че сме правителствена казионна срѣда. Тамъ, много и много млади заблудени отъ комунизма българи ни опознаха и намѣриха чрезъ насъ вѣрния пътъ къмъ социално справедлива и национално мощна България.

Г. — И това ми е ясно, но не можеше ли безъ тѣзи излишни жестокости? Не попречиха ли тѣ на общо-българското развитие?

Р. — Попречиха, разбира се до известна степенъ. Защото, ако вѣрвахме обратното, щѣхме сами да си предизвикаме безъ нужда преследвания. Ние щѣхме и безъ тѣхъ да намѣримъ пакъ здрави и строителски възможности. Тѣ попречиха до известна степенъ, но попречиха не намъ, а на България и Българщината. Представявашъ ли си какво щѣше да бжде днесъ, една въодушевена, стѣгната и борческа ратническа България? Така ли щѣха да се развиватъ много нѣща около насъ и въ насъ? И то все за смѣтка на българския народъ. Нѣма нищо! Такъвъ е пътя. Не е наша вината, че ни позабавиха. Други ще бждатъ сждени отъ историята. Нашата голѣма задача днесъ е да изпълнимъ дълга си колкото можемъ по-скоро и колкото можемъ по-здраво.

Г. — Здраво и скоро сж две мжно съвмѣстими нѣща. Азъ виждамъ, обаче, че вие много нѣщо преодолѣхте и че ратническиятъ ваякъ, както ти се изразявашъ, напредва. Духътъ на времето, международното развитие и съзнанието и стремежитѣ на българитѣ, предсказватъ вече близкия успѣхъ. Минава ми на умъ сега за всички, които сж ви гонили, какво ли си мислятъ, като виждатъ на кжде отиватъ работитѣ и какъ ли ще посрещнатъ вашата победа?

Р. — Всѣки ще сърба, каквото си е дробилъ. Нека взематъ урокъ Докато е още време, поне онѣзи за които още не е късно.

Р. — Отклонихме се отъ онова, което днесъ прѣко те интересува.

Г. — Нѣма нищо. Всичко ме интересува. Защо не възложите нѣкому да напише историята на тѣзи ваши четири и половина години?

Р. — Да напишемъ история ли? Сега въ разгара на работата, ние се отвращаваме отъ писане на история. Ние правиме сега история. Други ще я пишатъ по-късно.

Г. — Правъ си. Нека се върна къмъ по-раншния си въпросъ. Вѣрно е, че идеологията ви ми е напълно ясна. Освенъ това ти съ право ме препращашъ къмъ литературата на Р. Н. Б. Ставаше дума, обаче, за тактиката ви, за въпроса „какъ“?

Р. — Тукъ нагазваме въ областъ върху която не обичаме да говоримъ. Тактиката е наша вътрешна работа. Интересно е, че всички почти започватъ съ въпроситѣ, колко сте, много ли сте, готови ли сте, какъ ще направите това или онова, кога ще го направите, какви ви сж връзкитѣ съ... и пр.

Г. — Азъ не ти задавамъ подобни въпроси. Предполагамъ, обаче, какви хора задаватъ такива въпроси и защо ги задаватъ.

Р. — Нѣмашъ представа колко много несвѣстни глави има по свѣта!

Г. — Сигурно.

Р. — Кажи сега какво друго те интересува?

Г. — Да разговаряме както миналия пѣтъ. Интересуватъ ме злободневни въпроси. Напримѣръ, какъ гледате на русофилството, което се проявява у насъ отъ време на време и то не въ малки размѣри.

Р. — Русофилството въ България произлиза отъ епохата на възраждането, когато българитѣ сж очаквали свобода отъ Русия. Отвобождението предизвиква чувство на признателност. Следъ това започва да действува руската пропаганда съ конкретни политически цели, която както знаешъ отъ историята ни, е дала значителни резултати. Освенъ това политическата панславянска пропаганда, невежеството на хората, сантименталността на нѣкои българи и пр. сж били напълно достатъчни за да образуватъ онова нѣщо, което се нарича русофилство?

Г. — Вредно ли е споредъ тебе това нѣщо или е полезно?

Р. — Нагледъ то е полезно. Защото е добре да се обичатъ голѣми даровити народи, когато тѣ нѣматъ стремежъ да увредятъ Българщината. Националистътъ уважава всички народи. Но когато настѣпи увлечение по единъ народъ, което може да увреди собствения народъ, тогава увлечението става опасно.

Г. — Както нашето старо русофилство ни е отвеждало до брѣга на пропастьта презъ 1885, 1913, 1916 година, а и много пѣти следъ войната.

Р. — Виждашъ ли сега! Сега, обаче, русофилството играе у насъ и друга роля. То е отлична подложка, върху която се мжчатъ да хашладисватъ комунистически калемъ. Хубавъ планъ нали? На здрава и сочна русофилска подложка да хашладисватъ комунистически калемъ! Какво овощно дърво би произлѣзло отъ това!

Г. — Ами плодетѣ му, какъвъ вкусъ ще иматъ и кой ще ги яде?

Р. — Плодетѣ му ще иматъ вкусътъ на робството и ще ползуватъ съседитѣ ни, интернационалиститѣ и еврейството.

Г. — Чудно! Всички евреи въ България, сега презъ 1940 г. симпатизиратъ страстно на С. С. С. Р., и проповѣдватъ русофилството! Евреитѣ сж сега панслависти и русофили! Това на мнозина прави впечатление.

Р. — Така е. Еврейството се осланяше на Чехия, после на Полша, следъ това на Франция и най-сетне на Англия. Другитѣ пропаднаха, а и Англия е вече на тѣсно. Затова надеждитѣ на еврейството се отправятъ сега къмъ С. С. С. Р. Евреинътъ търси съ паническа бързина нови надежди, срещу националсоциалистическа Германия и срещу национализъмътъ изобщо.

Г. — Какъ да се отнасяме тогава къмъ русофилството на нѣкои нашенци?

Р. — Преди всичко трѣбва просвѣта. Само тя може да просвѣти мозъцитѣ. Затова ние на времето още положихме огроменъ изследователски трудъ и публикувахме наши № 5, — Расовиятъ обликъ на българитѣ.

Г. — Този трудъ доказва безспорно, че ние не сме славяни по кръвъ, а сме българи съ своя национална индивидуалностъ.

Р. — Ние принадлежимъ, обаче, къмъ славянската езикова общностъ. Това е значителенъ фактъ.

Г. — Да, но хората объркват всичко едно през друго и стигат не само до заблудителни схващания и чувства, но и до настроения, които граничат понѣкога съ родоотстъпничество. Въ това отношение вашият № 5 ми напрани силно впечатление, не само съ своята научна стойност, но и съ голѣмитѣ последствия, които той ще има рано или късно за съзнанието на българина. Не разбирамъ само защо тази ваша литература се преследва.

Р. — Защо ли? По сжщитѣ причини, които ти изтъкнахъ по-рано и въ друго отношение. Живѣемъ въ епохата на „нищото“. Нѣкога нашитѣ възрожденци бѣха голѣми хора и правѣха отъ нищото нѣщо, а днесъ малки хора, хора нищо, правятъ отъ нѣщото нищо. Тѣ изобщо не желаятъ да се прави нѣщо. Правенето, строителството, борбата сж за тѣхъ нѣща трудни, отговорни и обезпокоителни. На тѣхъ имъ се иска хей тѣй на, да си тикатъ главитѣ като камилската птица подъ пѣсъка, когато нѣщо ги заплашва, и изобщо да не смущаватъ личния животъ.

Г. — Ами като немогатъ или не щатъ сами да се борятъ, защо поне не оставятъ другитѣ да изпълняватъ дълга си?

Р. — Защо скопяватъ жребцитѣ? — За да ги превърнатъ отначало на кротки коне, а следъ това на кранти, които могатъ да бждатъ ездени отъ всѣкиго. Съ такава целъ плутократитѣ предприематъ редица мѣрки и прилагатъ стари и изпитани похвати като се надѣватъ, че все тѣй ще върви докрай.

Г. — Разбирамъ какво искашъ да кажешъ, но струва ми се, че последствията на такива отношения могатъ да бждатъ твърде лоши. Какви ще бждатъ последствията споредъ тебе?

Р. — Нека ти отвърна на въпроса съ въпросъ. Какво би станало съ единъ полкъ отъ войската, ако нѣкой се заловеше въ този полкъ да наказва всѣки денъ по двама отличени войници и да награждава всѣки денъ по двама провинени войници?

Г. — Разстройство и анархия, разбира се!

Р. — Ето такива ще бждатъ последствията и у насъ. Хитлеръ обръща внимание въ своята книга „Майнъ кампфъ“ на една вѣчна истина. Той казва, че когато единъ колективъ изпадне въ ржцетѣ на мало-

душни ржководители, тогава тѣзи ржководители се мжчатъ да наложатъ на колектива такава тактика, която да отговаря на личното имъ малолушие. Последствието за колектива е ясно Малодушно ржководенъ, той понася всичкитѣ беди на малодушната тактика, която му е наложена. На всички е известно, че една и сжща войскова частъ или единъ и сжщъ народъ, може да се проявява най-различно, въ зависимостъ отъ духовния обликъ на неговитѣ ржководители. Примѣри, колкото искашъ.

Г. — Като гледамъ съ каква борческа целестремителностъ атакуваха, напр. въ националсоциалистическа Германия социалния въпросъ; като гледамъ сега съ какъвъ героизъмъ ржководителитѣ на националсоциалистическа Германия водятъ дори лично военната борба, започвамъ да изпитвамъ страхъ за нашето бждаще.

Р. — Така е. Въ социалното строителство водачитѣ на националсоциализмътъ не спрѣха предъ нищо, предъ никакъвъ рискъ, предъ никакъвъ трудъ, до като не наложиха единъ небивалъ до сега социаленъ редъ. И не само, че създадоха работа и условия за всичкитѣ германци, но събиратъ дори и работници отъ другитѣ държави. Вижъ ги какви сж сега и всрѣдъ военната борба. Съ обявяването на войната Хитлеръ облече свиятъ воененъ мундиръ и въ голѣми моменти отиваше между бойцитѣ си. Гьорингъ лети лично надъ Лондонъ. Най-близкитѣ на Мусолини сж бойци отъ първа линия и т. н. Така ли е у насъ?

Г. — Въ миналия разговоръ ти ми очерта кратко но много ясно социалния въпросъ у насъ. Отъ тогава насамъ не сж ли настѣпили промѣни, които да измѣнятъ становището ви?

Р. — Промѣни има, но въ обратна посока. Положението е чувствително лошо. Повече отъ половината съ населението на голѣмитѣ ни градове е опросяло. Попитай софиянци, пловдивчани, варненци, русчуклии и пр., попитай тютюноработничитѣ ни, пристанищнитѣ ни работници и работничитѣ отъ който щешъ клонъ на производството! Попитай занаятчиитѣ, дребнитѣ чиновници и ще видишъ какъ е зиналъ предъ насъ въ най-грозна форма социалния въпросъ! Иди на село, а особено въ планинскитѣ и горскитѣ ни области и ще видишъ, че тамъ повечето българи живѣятъ срѣдъ обста-

новка и при условия, които западноевропейеца не може да си представи дори.

Г. — Нима не се полагат грижи въ това отношение? Нима няма напредък?

Р. — Напредък ли? Напредък може и да има. През последните години дори и тополитъ въ Борисовата градина сж станали по-високи отколкото бѣха по-рано. Но това не се дължи на особено човѣшко творчество. Живота е самъ по себе си напредничавъ, но ние не бива да се оставяме на вегетативнитѣ му прояви. Разбира се, че е имало нѣкакъв напредък, тъй като гладътъ и нуждата тикатъ всѣкиго да дири изходъ, то мнозина ще постигнатъ личенъ напредък, но не за такъв напредък е думата. Този напредък не може да разреши социалния въпросъ, а напротивъ, успоредно съ него социалниятъ въпросъ се задълбочава относно много повече хора. Тукъ се касае за едно плановѣрно и целестремително социално строителство. А то е у насъ лесно постижимо. Нашиятъ животъ не е тъй сложенъ, както живота на другитѣ голѣми народи съ колосална индустрия, съ колонии, съ стопански връзки по всички континенти и т. н. Нашитѣ задачи сж ясни и прости като домашни задачи. Тѣ сж задачи на моралъ и на воля за работа.

Г. — Азъ виждамъ, обаче, на последъкъ да се говори и пише често за професионални съюзи, за работнически организации, за конгреси, за законопроекти, за закони, правилници, договори и т. н.

Р. — Сега стигаме пъкъ до друга една проява срѣдъ епохата на „нищо“. У насъ сж се извънредно усвършенствували карьеристи и папагалисти. Напримѣръ, отъ всички голѣми постижения на социално прогресивнитѣ страни, у насъ се взема само заглавието и формата. Формитѣ, които на друго мѣсто обличатъ едно голѣмо и богато съдържание се взематъ у насъ само за парадъ и за нѣщо като новъ съвремененъ маскарадъ. Затова като прочетешъ социалното ни законодателство и като четешъ заглавията на вестницитѣ за сжществуване, прояви, речи, банкети и пр., на разни организации, ще помислишъ, че кой знае какво чудо е сторено. А пъкъ всжщностъ се касае до външни форми, които не сж дори и кухи, но въ които се е скрило точно обратното, на едно мѣсто корупция, на

друго мѣсто плутокрация, на трето мѣсто демагогия, а въ повечето случаи противобългарско и противодържавно съдържание.

Г. — Много пжти съмъ мислилъ по този въпросъ, много примѣри всѣки единъ отъ насъ знае за това, което казвашъ, но отъ всичко най-чудно ми се вижда лекомислието и безгрижната наивностъ на така наречената наша интелигенция, която отчасти вижда всичко това, но и прѣстъ не вдига, а отчасти не вижда действителността и вѣрва, че нѣщо строителско става.

Р. — И въ това няма нищо чудно. Болшинството отъ хората сж си били винаги, всѣкога и всѣкъде социални овце, както ги наричаме по-рано съ тебе. Всички комедии, обаче, сж почти изиграни и всички официални вариации на заблудата сж вече приложени и демаскирани. Тъй че заглѣвкиванията съ празни форми, не могатъ да издържатъ още дълго време.

Г. — Да, но контролътъ на печата и на словото е голѣмъ съюзникъ на това заглѣвкиване.

Р. — Не сподѣлямъ мнението ти. Българскиятъ народъ живѣе въ европейската културна общностъ. А тази общностъ преживѣва духовна, материална и културна революция. Българскиятъ народъ не може да не отзвучава на това, което става всрѣдъ европейската общностъ. Той не живѣе на изолиранъ островъ. Отъ чуждитѣ радио станции, отъ чуждата преса, която стига до насъ, отъ пжтници и пр., той се държи въ течение на голѣмата революция, на голѣмитѣ борби, които ставатъ около насъ и взема становище по тѣхъ. А това, което показва нашата преса и нашата официалностъ е само едно просто було, съ което се мжчатъ да скриятъ действителността отъ взора на другитѣ и съ което нѣкои се мжчатъ да скриятъ опасността отъ собственитѣ си очи, споредъ тактиката на камилската птица. У насъ има социаленъ въпросъ и то твърде остъръ. Трудъ и радостъ има въ националсоциалистическа Германия, но не само като заглавие и форма, а като сжщностъ. У насъ макаръ и да взеха вече сжщото заглавие за показъ и залѣване, има всжщностъ едно отъ следнитѣ две нѣща: или радостъ безъ трудъ или трудъ безъ редостъ. Това е положението.

Г. — Нима тѣзи, които обвинявашъ не обичатъ българитѣ и България?

Р. — Може и да ги обичатъ, но по своему и по-малко, отколкото себе си обичатъ. Каква е тази обичъ, питамъ азъ, която седи спокойно предъ социалното бедствие на повечето българи, която седи пасивна предъ страданията на поробени братя? На такава обичъ не вѣрвамъ азъ. Нѣма съмнение, че интелгенцията ни е обезволена, че тя не ще борба нито по социалната ни е по националната линия. Борбата ѝ се вижда опасна и неудобна. Чуждитѣ влияния я научиха да бжде отстѣпчива. „Еди коя си часть на Балканския полуостровъ е нужна на Х велика сила, а онѣзи долини сж нуждни на другата велика сила.“ Защо трѣбва война? „Не може ли съ мирни срѣдства“ и т. н. Това обичъ ли е? Не виждашъ ли народитѣ, които днесъ побеждаватъ отъ какви идеи се водятъ и отъ какви идеални борци се ръководятъ?

Г. — Ако те чуе нѣкой отъ тѣзи които критикувашъ, ще ти каже веднага, че си военнлюбецъ, че си склоненъ къмъ брутални срѣдства по социалната линия и къмъ война по националната линия.

Р. — Мирни срѣдства и война; Има мирни срѣдства и миролюбски методи, които произлизатъ отъ личното малодушие на набедени водачи и които водятъ къмъ много по-голъма жестокость и къмъ много по-голъми страдания, отколкото борческитѣ срѣдства. На въпроса съ мирни срѣдства или съ война, има само единъ отговоръ: съ онова срѣдство, съ което може и което е най-резултатно. Ако съ една война се изкупва щастието на на цѣлъ народъ и благоденствието на десетки поколения, то такава война е благословена война. Но ако съ мирни срѣдства и съ мирни методи се изкупва дълголѣтно страдание и бедствие на десетки поколѣния, ако съ тѣхъ се пропуснатъ неповторими исторически моменти и се пресече историческото развитие на единъ цѣлъ народъ, тогава подобно миролюбие представя най-страшната жестокость. Такова миролюбие не е нищо друго освенъ благовидна маска, задъ която се крие малодушието на на жестоки хора. Това се отнася напълно и до голѣмата борба по социалната линия.

Г. — И на мене ми прави впечатление, които ме убеждаваха до вчера, че България е оградена, че ние не можемъ да искаме вече земи, че ние трѣбва да се примиримъ съ миналото, сжщитѣ хора които ни описваха колко голѣми сж станали нашитѣ съседи, които на

казваха българи, че пѣятъ „Добруджански край“, сжщитѣ тѣзи хора, които видѣха екстаза на току що освободенитѣ съ германска кръвъ добруджанци, побѣрзаха да приематъ благодарноститѣ имъ и да се покажатъ за борци.

Р. — Отъ екстаза на добруджанци, който слушаше по радиото, не почувствува ли колко голѣмо и велико нѣщо е освобождението и колко готови на жертва трѣбва да бждемъ за свободата на братята си? Ако съ кръвьта на 10 или на еди колко си хиляди българи можемъ да изкупимъ свободата и доброденствието на десетки поколения изъ нѣкой нашъ поробенъ край, и ако по мѣстата кждето тѣзи борци сж пролѣли кръвьта си, гугукатъ въ бждеще поколение следъ поколение хиляди български бебета, растящи за свободенъ и достолепенъ животъ тогава, ако нѣкой би могълъ да събуди само за мигъ падналитѣ и да имъ покаже плода на тѣхната жертва и да ги пита, дали сж доволни, че направиха жертвата, какъ смѣташъ ти, че ще отговорятъ падналитѣ?

Г. — Нѣма нужда да ти отговарямъ. Защото пъкъ ако станеше обратното и нѣкой събудеше единъ день днешнитѣ привърженици на „мирни срѣдства“ и имъ покаже почернени съ робство български земи и поколения и ги попита: „така ли трѣбваше да бжде“? — то тѣ сигурно, ако имаха малко съвестъ, биха избързали да потънатъ отново въ земята.

Р. — Та, не за война и не за мирни срѣдства е време да се говори. Има нужда отъ резултатни срѣдства съ исторически послѣствия. Защото не е важно дали Митко или нѣкой цилиндроносецъ ще прекара излишния си земенъ животъ спокойно и охолно, а е важно какво ще стане съ целокупния български народъ. Каква стойность и значение иматъ „кроткитѣ“, „тактичнитѣ“ и „благоразумнитѣ“ методи прилагани безрезултатно по линията на социалнитѣ въпроси, щомъ като тѣ водятъ къмъ мизерия, страдание и израждане на цѣлъ народъ?

Г. — Това е вѣрно за всички епохи и за всички условия, но е особено вѣрно въ изключителни и неповторими моменти.

Р. — Днесъ всички плутократи сж измислили по една благовидна форма, за да се маскиратъ задъ нея. Едни се криятъ задъ хуманность и пацифизъмъ, други пъкъ се криятъ задъ маската на празнитѣ форми и т. н.

Плутократитѣ сж измислили благовидни формули за да извинятъ общуването си съ безчестие. Затова едни казватъ, „азъ съмъ търговецъ и въ магазина си не мога да правя политика“; други казватъ, „азъ съмъ дипломатъ и съ всѣкиго трѣбва да се срещамъ“; трети казва, „азъ съмъ чиновникъ и не е моя работа да сждя по тѣзи въпроси“ и т. н. Всѣки отъ тѣхъ, обаче, е намѣрилъ по една формула, за да се извинява, че общува съ безчестието. Ето защо издигнахме още въ първия день лозунга: ясна граница между честта и безчестието!

Г. — Нашата държава има много странно поведение. Падна ѝ се такъвъ дю-шешъ, какъвто презъ цѣли хилядолѣтия не се случва на всѣки народъ. Довчерашнитѣ ни врагове се разклатиха до единъ и то съ чужда кръвъ и днесъ имаме възможность съ малки усилия да получимъ своето, но вижъ какво става? Това прилича ли на човѣкъ, комуто даватъ ценностъ въ ржцетѣ, пѣкъ той стиска жбитѣ, искатъ да му я окачатъ на гърба, а той шава и не приема и когато най-сетне посѣгнатъ и съ клизма му я дадатъ, той пакъ се стиска и не ще да я приема!

Р. — Сравнението ти е драстично, но е вѣрно и при това колкото комично, толкова и трагично.

Г. — Тѣй като стана на нѣколко пжти дума за Германия, искамъ да те попитамъ, какво е вашето отношение къмъ националсоциалистическа Германия?

Р. — Отношението ни е ясно и просто, защото е свѣтогледно отношение. Нашитѣ старомодни политици, напримѣръ, се мжчатъ да гадятъ постоянно, коя отъ великитѣ сили ще спечели и ще излѣзе най-силна, та тогава да се наредятъ като нейни приятели и представители. За тѣхъ не е важно дали X, Y или Z, велика сила ще спечели, а е важно тѣ да бждатъ представители тукъ на онази велика сила, която ще спечели. За насъ, обаче, това е политическо мошеничество. Ние сме за ясно, открито и недвусмислено сътрудничество съ Германия и Италия. Защото духовниятъ климатъ който националсоциалистическа Германия развива, е ободрителенъ и животворенъ за Българщината, която е отровна дълго време съ пораженски влияния; защото социалниятъ устремъ на националсоциалистическа Германия

съвпада съ социалния идеалъ на българина; защото войнишката сжщность на германския и българския народъ съвпадатъ; защото и двата народа сж еднакво привързани къмъ земята и труда; защото противницитѣ на тѣзи народи сж едни и сжщи; защото Германия не е имала и нѣма териториални претенции върху български земи; защото Германия и България се взаимно допълватъ въ стопанско отношение; защото стратегическитѣ нужди и задачи на Германия и България се съчетаватъ резултатно и въ обща полза. Такова е нашето отношение къмъ националсоциалистическа Германия. Ние не диримъ като вѣтропоказатели, както вършатъ споменатитѣ ни плутократи да усѣтимъ посоката на вѣтъра, та тогава да се нагласимъ къмъ него, а имаме свѣтогледно отношение, та дори и позицията на националсоциалистическа Германия да изглеждаше несигурна, споредъ нашия свѣтогледъ и споредъ нашия борчески моралъ, следваше веднага да отидемъ на тази позиция, за да я усилимъ, за да допринесемъ къмъ победата.

Г. — И ясно и доблестно! Винаги ми е много приятно когато слушамъ ратникъ да ми разказва становищата си. Може да си съгласенъ съ него, може и да не си съгласенъ. Но винаги знаешъ какво точно мисли. Като си спомнямъ сега днешнитѣ приобщени къмъ така наречената германска линия, като си спомнямъ за всички тѣзи наши бивши партийни лидери и старомодни политикани, какво приказваха откъмъ времето на аншлуса за Германия; тя щѣла да загази по чехския въпросъ, съ полския въпросъ щѣла да си изяде главата, следъ обявяването на войната отъ страна на Франция била сторила вече грѣшката на Наполеона, че тя нѣмала златно покритие, че нѣмала масло, че нѣмала сурови произведения и пр., че националсоциализмътъ щѣлъ да си строши главата, защото се билъ заялъ съ най-голѣмата свѣтовна сила — еврейството и т. н. Сега всички тѣзи старомодни „общественици“ се надпреварватъ да се покажатъ приятели на Германия и се натискатъ да станатъ нейни представители тукъ въ България. Всжщность тѣ сж приятели на себе си и нѣматъ никаква друга цель, освенъ да се самонареждатъ. Но обществото е все пакъ кжсопамятно и затова ги търпи още да приказватъ.

Р. — Точно така. Какъ поне единъ пжтъ тѣзи хора не предвидиха въ последнитѣ години нѣщо вѣрно? Спом-

няш ли си през времето на испанската война какво говорѣха? Тѣ постоянно се тухкаха, че Испания никога вече не ще се възмогне изподъ развалинитѣ на гражданската война. Ние тогава имъ казахме тѣкмо обратното съ Испания става нѣщо голѣмо, Испания преживѣви възродителна революция, тамъ сега се рушатъ материални ценности, но за смѣтка на това, тамъ си пробива пѣтъ духовна сила и вие ще видите какъвъ разцвѣтъ предстои на Испания въ всѣко отношение.

Г. — Така и стана. Ако Испания не бѣше направила революцията си на време, международното еврейство щѣше да я откара на Мажино, за да даде по-голѣми материални и духовни жертви и за да не възкрѣсне вече никога. Това е единъ най-простъ примѣръ за нуждата отъ борба, когато се касае за навременното спасение на цѣлата нация. Ние като че ли закѣснѣваме съ развитието си тѣкмо въ най-важния исторически моментъ, когато се разрешаватъ за дълго време териториални и етнически въпроси и когато се твори новиятъ редъ въ свѣта.

Р. — Тѣкмо затова отъ четири години и половина насамъ предупреждаваме и работимъ неуморно. Прочети само уводнитѣ страници на „Вѣрујото и Исканията“ и ще видишъ колко ясно ни е било всичко. Тѣзи първи 4 страници, каточели сж днесъ писани. А така е и съ цѣлата ни литература. Отъ повече отъ четири години работимъ съ лозунга: „Бързо и неуморно, както презъ време на пожаръ!“

Г. — Отново ми се натрапва мисълта за голѣмитѣ противодействия, които се опитаха да ви окажатъ. Нѣма ли отговорностъ за това?

Р. — Отговорностъ ли? Тѣ сж опитали всичко да оформятъ. Като ги слушашъ, ще помислишъ, че никой не е отговоренъ. Полицейскитѣ агентъ казва, че е чиновникъ и че изпълнява заповѣди, началникъ му — сжщото, следователя казва, че преписката е стигнала до него и че той е длъженъ да извърши следствието, прокурорътъ казва подобно нѣщо и намира случай да прояви обвинителната си дарба, сждътъ пѣкъ е обвързанъ съ законни формалности, министърътъ казва че той не може да се бърка въ работитѣ на друго ведомство и т. н. Като ги слушашъ, ще помислишъ, че всичко е въ редъ, че нѣма виновни. Държавниятъ апаратъ е за-

приличалъ на машина за млене на месо, въ които тъмни, чужди, плутократски и масонски сили пращатъ най-добритѣ синове на нацията, за да ги смѣле,

Г. — Както си спомняшъ, присѣтствувахъ на дѣлото ти. Презъ цѣлото време се чудѣхъ на картината, която виждахъ. На стената портрета на Държавния Глава, предъ мене — ти, а помежду — състава на сжда. Около мене обаче, публиката бѣше прошарена съ евреи, пораженци и тъмни личности. Странно ми бѣше, че те гледамъ да отговаряшъ за народолюбието си предъ лика на Царя.

Р. — Е, тъмнитѣ сили сж се скрили задъ триколѣора, задъ герба, задъ лика на Царя и задъ другитѣ символи на нашата свобода и тѣй изотзадъ вършатъ рушителското си дѣло. Колко другари сж ми казвали впечатленията си отъ сжщото съчетание на символитѣ съ фактитѣ. Въ участъка биха едного пакъ подъ портрета на Царя. На онѣзи, на които счупиха краката, гърлената костъ и ребрата, побоятъ се нанесе следъ като ги бѣха аързали на земята, съ вдигнати очи пакъ къмъ портрета на Царя. Мнозина недоумѣватъ отъ тѣзи съчетания. Слабитѣ характери не биха понесли това, не биха извадили правилно заключение, а биха стигнали до противодържавни мисли и чувства. Но ратникътъ е въ състояние да си даде или самъ смѣтка, или пѣкъ ратническата общностъ го очиства отъ временни и неправилни преценки и той продължава изъ своя български пѣтъ, чистъ и незаблуденъ отъ тъмнитѣ сили.

Г. — Оформили сж и оформяватъ значи всичко. Тогава и за тѣхъ нѣма да има отговорностъ единъ день.

Р. — Тѣзи оформявания иматъ значение за плутокрацията и за буржоазнитѣ мозѣци и воли. Ние, обаче, нѣма никога да забравимъ нѣкои най-важни за насъ нѣща. Никога нѣма да забравимъ на примѣръ заслугитѣ и значението на всички съратници, които сж издържали съ твърдостъ и които сж работили неотклонно и които сж дали жертвата, а така сжщо нѣма да забравимъ истинскитѣ си противници. Маскитѣ и формулитѣ задъ които тѣ сж свикнали да се криятъ не представятъ за насъ нищо.

Управницитѣ у насъ се отнасятъ къмъ българския националенъ духъ, както се отнасятъ къмъ тростката. Тѣ

смѣтатъ, че и той може да бжде мачканъ, тъпканъ, га зень, плѣвень и пакъ да расте отъ само себе.

Г. — Това може да изглежда така за известенъ периодъ отъ време. Народътъ може и при подсъбно отношение да проявява духътъ си, да речемъ чрезъ младежта си или въ изключителни моменти. Но това не може да продължи вѣчно.

Р. — Националниятъ духъ не е неизчерпаемъ капиталъ. Той е резултатъ на историческо развитие. Отъ него може да се черпи известно време, безъ да бжде планомерно възвисяванъ, но изчерпи ли се подъ известна граница, тогава всичко е вече свършено, защото той не може да бжде въ кжсо време разпаленъ и защото противникитѣ ще използватъ веднага слабостта и липсата на борческа готовность!

Г. — Чудно нѣщо! И най-съзнателнитѣ и най-духовно възвисенитѣ днесъ народи правятъ всичко възможно да разпалватъ колкото може повече националния си духъ, а ние които и безъ това сме тѣй повлияни отъ пораженски течения, се отнасяме къмъ българския националенъ духъ, като къмъ троската.

Р. — И затуй минимализмътъ стана възможенъ у насъ.

Г. — Добре, че спомена думата минимализмъ. Вие я наложихте вече въ говорътъ ни. Какво означавате точно съ нея?

Р. — Зачеквашъ едно отъ най-опаснитѣ явления въ нашия животъ и затова искамъ да избия поне изъ твоята глава три най-опасни и най-вредни твърдения, които чуждата пропаганда и нашитѣ родоотстъпници и мекушави и успѣха да втълпятъ почти на цѣлото ни общество.

Веднага следъ войната и непосредствено следъ 1918 година у насъ започнаха да се втълпяватъ на лѣво и на дѣсно следнитѣ три твърдения:

1. че въ миналото сме били максималисти, искали сме да получимъ всичко на единъ пжъ въ прекалено количество и затова сме всичко загубили;
2. че стопанскитѣ и материални въпроси сж по-важни отъ духовнитѣ въпроси и
3. че сме заобиколени отъ всички страни съ вра-

гове и то много повече отъ другитѣ държави, та затова трѣбва да кротуваме.

Г. — Та това сж общопризнати у насъ твърдения, въ които азъ не виждамъ нищо чудно.

Р. — видѣ ли сега? Ето още една жертва на пораженската пропаганда! Ха сега да разчепкаме по отдѣлно всѣко едно отъ тѣзи твърдения и тогава ще видимъ до колко сж вѣрни.

Г. — Говори! Слушамъ съ любопитство.

Р. — Твърдението, че сме били максималисти, отговаря ли на нѣкаква историческа истина? Да започнемъ откъмъ освобождението ни.

Първо, веднага следъ освобождението северна Добруджа бѣ дадена на сила на Ромъния. Самитѣ ромънци отказваха дълго да я приематъ, защото била българска и затова въ пресата и въ парламента си доказваха усилено, че не е добре да се вземе българска земя и да се създаватъ причини за раздори съ България. Ние, обаче, бързо забравяме северна Добруджа и ако не бѣше 1913 година, нѣмаше да диримъ нищо отъ Ромъния. Българската „хуманность“ стига до тамъ, че общественото ни мнение единно твърдеше: „И Ромъния има нужда отъ брѣгъ на море и отъ пристанище; затова трѣбва да забравиме Кюстенджа“. Като че ли всички държави иматъ брѣгъ на море. Има ли другъ народъ, който е разсъждавалъ така? Това максимализмъ ли е или е отричане отъ своето?

Второ, следъ освобождението, Тимошко и Моравско се дадоха на Сърбия. Но ние въпрѣки 1885 година, забравихме Тимошко и Моравско и се задоволихме да работимъ само за Македония. Така загубихме Тимошко и Моравско и усилихме апетита на сърбитѣ да пращатъ агитатори чакъ въ Македония. Ако се бѣхме борили, обаче, за Тимошко и за Моравско, нѣмаше да има мѣсто за сръбски претенции въ Македония и Македония щѣше да остане безспорно наша. Това наше тогавашно отношение къмъ Тимошко и Моравско максимализмъ ли е или забравяне на своето?

Трето, когато Берлинския договоръ ни разкъса на Северна и на Южна България и когато нѣмаше нищо по естествено отъ съединителното движение, не се ли явиха множество интеллигентни, които бѣха противъ съединението. Това максимализмъ ли е?

Четвърто, Стамболов не щеше дори политическа свобода за българитѣ въ Македония и Тракия, а се задоволяваше само да иска културна и стопанска свобода за българитѣ отъ тѣзи области. И това ли е максимализъмъ или е най-умѣрена тактичностъ?

Пето, стихийното движение въ България следъ освобождението, за доброволно подчинение на Русия, максимализъмъ ли е?

Шесто, подѣлбата на Македония между България, Сърбия и Гърция, която ние възприехме съ договора отъ 1912 г., максимализъмъ ли е или търгуване дори съ части отъ България?

Седмо, възприемането на руския арбитражъ за спорната зона въ Македония, максимализъмъ ли е?

Осмо, предложенията на България къмъ Сърбия и къмъ Гърция, къмъ съглашението и къмъ съюзницитѣ презъ 1915 година, пакъ относно Македония и Тракия, максимализъмъ ли представляватъ?

Девето, уреждането на Маришкия въпросъ презъ самата голѣма война, а сжщо така и приемането на кондоминиума въ Добруджа по онова време, максимализъмъ ли е било отъ страна на българското държавно ръководство?

Кога сме правили тогава максимализъмъ отъ освобождението ни до 1918 г.? Никога! Защо тогава отъ 1918 г. нататкъ започватъ да ни приказватъ и да ни убеждаватъ, че сме били максималисти и че затова сме загубили всичко. Ние знаемъ точно отъ коя съседна столица и въ коя канцелария се формулираха тѣзи отровни твърдения и знаемъ твърде добре, както огромнитѣ сръдства, които похарчиха за своята пропаганда така и пжтицата и лицата, чрезъ които я вършиха въ България. Презъ 1918 г. България бѣше омаломощена. Та българитѣ имаха тогава най-малко нужда да бждатъ отклонявани отъ максимализъмъ. Българитѣ, обаче, трѣбваше да бждатъ подготвени отъ чужденецътъ къмъ родоотстъпничество и самоотричане. И тѣ наистина бидоха подготвени за такива прояви. Така стигнахме до Нишката спогодба на Стамболийски, до вѣчното приятелство съ Югославия, до отмѣняването на бойни празници по желание на Турция, до отмѣняването на конгреси и насрочването имъ въ градове посочени отъ нашитѣ съседи, до забраната на български бойни пѣсни

и така стигнахме до днешното положение да ни се приказва непрестанно за миръ, за мирни сръдства, за отстъпчивостъ, за нуждата да се остави и на иднитѣ поколения да освобождаватъ нѣщо и т. н. Така стигнахме изобщо до минимализъмъ, което бѣше и целта на онѣзи наши съседи, които целѣха да ни подготвятъ за унищожение. Тѣй като нашитѣ мекушави интеллигенти съ овчедушна наивностъ успѣха да разпространятъ отровната легенда за максимализъмъ въ всички български сръди и въ училищата, и тѣй като на всѣки упрѣкъ отъ наша страна, че тѣ отстъпватъ народни благопритежания, безъ да иматъ право да вършатъ това, тѣ винаги отвърщаха, че ние сме били максималисти, ние пъкъ имъ залепихме аргументирано името минималисти. Тѣй че въ България минимализъмъ е имало и има, а не максимализъмъ. Тѣзи, които ни упрѣкватъ, че сме искали много, сж малодушни и лично малоценни хора, които нѣмайки сили да се броятъ за своя народъ, отстъпватъ неговитѣ блага и неговитѣ части на чужденци, а за да се прикриятъ, залъгватъ и заблуждаватъ съ понятия максимализъмъ. Ето това означаваме ние съ думата минимализъмъ и това сж хората, които ние наричаме минималисти.

Г. — Интересно. Нека призная, че и азъ безъ да знамъ защо въ миналото съмъ вѣрвалъ, въ този измисленъ максимализъмъ и че сигурно много пжти съмъ ставалъ неусетно проводникъ на тази заблуда. Колко много трѣбва да внимава човѣкъ и колко много трѣбва да мисли преди да говори върху толкова отговорни национални въпроси!

Р. — Нека сега пъкъ да разгледаме второто твърдение, а именно, че стопанскитѣ и материални въпроси сж по-важни отъ духовнитѣ въпроси. Пакъ непосредствено следъ войната, когато марксистическитѣ течения у насъ се напѣваха да ни подготвятъ за разни интернационали и когато дружбашитѣ заедно съ други подобни сръди станаха проводници на отровителитѣ отъ сжщата балканска канцелария, тогава разпространиха у насъ на лѣво и на дѣсно твърдението, че първата ни задача е да се занимаваме съ стопанскитѣ въпроси, че духовнитѣ въпроси представятъ утопия и че докато не започнемъ да благоденствуваме въ стопанско отношение нѣмаме нито право, нито възможностъ да приказваме

за духовнитѣ ценности. И така, нѣколко години само следъ войната и това твърдение биде набито въ главата на цѣлото българско общество. За да минешъ за интелигентенъ човѣкъ трѣбваше навсѣкжде и при всѣки случай да изтъквашъ, че познавашъ стопанскитѣ проблеми на България и че уважавашъ тѣхното значение. Военни списания дори започнаха да даватъ широко мѣсто на стопанскитѣ проблеми. Мнозина повтаряха и на лѣво и на дѣсно максимата, че „празна раница не пази граница“, но никой не имъ отговаряше, че тази максима трѣбва да се помни непрестанно отъ онѣзи, които управляватъ народа, но че тя не бива да му се повтаря всѣки день съ демагогски намѣрения, особено пъкъ отъ хора които вършатъ обратното. И тѣй нашата интелигенция биде надарана да гледа на България, като на една огромна зарзаватчийница, а на българския народъ, като на множество състоящо се отъ стопански труженици, които нѣматъ идеали. Така се стигна до положението да гледаме на Тракия като на тютюнище, на Добруджа като на хамбаръ, на западнитѣ покрайнини като на каманякъ, а на Македония като на чукари. Защото тъкмо това бѣше нужно на нашитѣ противници. Българскитѣ управници и българската интелегенция твърдѣха години подредъ, че войската предизвиквала непроизводителни разходи и затова нѣмало нужда да се въоръжаваме, но сжщитѣ тѣзи хора, когато трѣбваше да даватъ мнение за поведението ни всрѣдъ тази война, твърдѣха пакъ, че не сме били въоръжени и затова трѣбвало да кротуваме. Войската ли предизвиква непроизводителни разходи? Ами какво произвежда сждебното ведомство, какво произвежда просвѣтното ведомство, какво произвеждатъ операта и театъра, какво произвежда външното министерство? Сирене ли произвеждатъ, ягоди ли, та войската предизвиквала непроизводителни разходи? Но когато нѣкой отъ разпространителитѣ на това пораженско твърдение бждеше повиканъ въ войската и случайно останеше недобре стѣкменъ, той започваше да се оплаква на лѣво и на дѣсно, че войската ни не била снабдена. После пъкъ когато войската ни се снабди, тѣзи типове намѣриха всевъзможни пжтища да се измъкнатъ отъ нея и да не изпълняватъ своя войнишки дългъ.

Изтъкването на стопанскитѣ въпроси на преденъ

планъ ни доведе до едно парадоксално положение, а именно, българската държава да се управлява отъ хора, които не сж формално марксисти, но които иматъ всжщностъ напълно марксихески свѣтогледъ и мислятъ по-марксихески, отколкото днесъ се мисли дори въ С. С. С. Р. Защото каква е разликата между марксизма и възродения националенъ свѣтогледъ? Марксиститѣ изхождатъ отъ материалното начало въ свѣта, а ние изхождаме отъ духовното начало. Ние сме убедени, че чрезъ мобилизация на духа само може да се овладѣе материята. Ние имаме прѣсни примѣри въ това отношение. Италианскиятъ и германскиятъ народъ изпаднали нѣкога въ материална нишета, се мобилизираха и възвисиха духовно и тѣй можаха да овладѣятъ материята. Съветска Русия дори следъ много тежки стопански неуспѣхи, като стигна до прага на катастрофата се видѣ принудена да ревизира чрезъ третия интернационалъ старитѣ марксихески становища и да извади напредъ отвлечени идеали съ цель да постигне по-добри успѣхи. Ако материалнитѣ условия биха били най-важнитѣ въ национално отношение, какъ ще си обяснимъ тогава фактитѣ, че комунистическитѣ конспирации въ войската ни се извършиха отъ синове на най-богатитѣ ни села, че богатитѣ хора раждатъ по-малко отъ беднитѣ, че бедното ни селячество и работничество служи по съзнателно въ войската, че малоимотнитѣ ни хора сж били винаги по-готови на подвигъ за единъ идеалъ, че пребогатитѣ държави, Франция и Англия, съ милиарди златна наличностъ, рухнаха предъ националсоциалистическа Германия, която нѣмаше никаква златна наличностъ? Представи си, че осжществимъ една голѣма ослѣпителна национална победа и че въ деня, когато всички българи заликуватъ, се обърнесе къмъ тѣхъ нѣкой любимъ водачъ и въ името на победата, на общата победна радостъ и въ името на бждащето на нацията подканеше шото всѣко семейство да роди презъ годината по едно дете, то нѣма никакво съмнение, че всички съ радостъ биха сторили това. Въ такъвъ случай подтикътъ материаленъ ли ще бжде? Помисли си и обратното, че раздадешъ на всички български семейства по 1 милионъ лева, а сжщевреманно имъ очертаешъ едно безидеално и себелюбиво бждаще, то пакъ нѣма никакво съмнение, че вмѣсто да раждатъ, българ-

скитѣ жени щѣха да дирятъ акушерки за нераждане. Човѣкъ е духовно сжщество, което има за главни подтици въ своя животъ идеала, радостта и надеждата.

Ние не подценяваме значението на стопанскитѣ въпроси и не подценяваме значението на материалната обстановка срѣдъ която трѣбва да живѣятъ българитѣ и затова се тъй страстно боримъ по социалната си линия. Но за насъ живота на нацията има духовна сжщность, а материалната обстановка е до толкова ценна доколкото представлява условия за развитието на нацията.

Г. — Въ това съмъ напълно убеденъ.

Р. — Убеденъ си, но хвърли погледъ върху близкото минало и върху сегашното състояние на обществото ни, за да видимъ колко дълбоко ние е уязвило това нагледъ съвременно, а всжщность отровно поразенско твърдение.

Г. — Съ неговото разпространение и втѣпяване въ главитѣ на много и много иначе добросъвестни хора, могатъ да се обяснятъ множество упадѣчни прояви въ нашия животъ.

Р. — Нека сега ти обърна внимание на третата заблуда, която онази отровна централа успѣ да втѣлпи тъй дълбоко и тъй широко на нашето общество, а именно, че България била отъ всички държави найзаобиколена съ врагове. Да си послужимъ съ геометрията и съ аритметиката. Представи си България като четирижгълникъ откъмъ чиито страни граничи съ по единъ неприятелски настроенъ съседъ. Ромъния имаше — 17 милиона, Югославия — 15 милиона, Гърция — 7 милиона и Турция — 13 милиона. Заобиколени сме значи съ четири второстепенни държави съ общъ брой на население 52 милиона. При това двамата отъ тѣзи съседи, а именно Гърция и Турция сж поставени въ крайно неблагоприятно стратегическо положение спрямо насъ, а откъмъ Ромъния сме въ твърде благоприятно стратегическо положение. Значи $6\frac{1}{2}$ милиона българи сж заобиколени съ 52 милиона съседи.

Да видимъ сега Югославия въ какво положение се намира. Представи си Югославия като седможгълникъ, откъмъ чиито страни граничи съ по единъ съседъ: България съ $6\frac{1}{2}$ милиона, Ромъния съ 17 милиона, Унгария сега съ 13 милиона, Германия съ надъ 80 милиона, Италия съ 44 милиона, Албания съ $1\frac{1}{2}$ милиона и Гър-

ция съ 7 милиона. Общо взето Югославия граничи съ съ 7 държави, чието население възлиза на 122 милиона. При това тя граничи съ две първостепенни и най-мощни велики сили и съ два войскарски народи, като Унгария и България. Та нейното положение не е ли ужасно въ сравнение съ нашето?

Ами Ромъния? Представи си я преди войната, като шестожгълникъ, отъ всѣка една страна на който тя граничи съ по една държава, а именно: България съ $6\frac{1}{2}$ милиона население, Югославия съ 15 милиона, Унгария съ $9\frac{1}{2}$ милиона, Полша съ 35 милиона и Русия съ 170 милиона население. Ромъния граничеше значи съ 6 държави, чието население възлизаше на 220 милиона. При това, достатъчно е да ти припомня само факта, че единиятъ съ противницитѣ ѝ, а именно Съветска Русия е първокласна велика сила съ 170 милиона население и че Ромъния има да дава както на Унгария, така и на България. А пъкъ за сегашното полсжение на Ромъния, при което тя граничи вече чрезъ полския протекторатъ и съ най-мощната сила — Германия, да не говоримъ даже.

Погледни на Гърция, която прилича на единъ голѣмъ камъкъ потопенъ въ водата съ едно дълго тракийско черво, надъ което е надвисналъ българския масивъ. На този потопенъ камъкъ има животъ само по брѣговетѣ, и той е дотолкова изложенъ на всѣка срѣдиземноморска флотска сила, че Гърция съ право трѣбва да се смѣта за крайно уязвима откъмъ море. Откъмъ суша пъкъ, т. е. откъмъ Югославия, която се стремѣше по-рано къмъ Солунъ и откъмъ България, която се стреми къмъ Тракия, положението на Гърция е наистина неудържимо. Тя граничи съ Италия — 44 милиона, съ Албания — $1\frac{1}{2}$ милиона, съ Югославия — 15 милиона, съ България — $6\frac{1}{2}$ милиона и съ Турция — 13 милиона, или общо съ 5 държави съ общъ общъ брой на населението около 80 милиона.

Погледни най-после на Турция, която граничи съ 170 милионна Русия, съ $6\frac{1}{2}$ милионна България, съ 7 милионна Гърция и съ десетки източни народи, а откъмъ морето съ всички срѣдиземноморски флотски сили и което е много важно — съ Италия, чиито Додеканези сж до самия турски брѣгъ. Тъй че Турция граничи съ повече отъ 6—7 държави по суша и което е много

важно, съ Италия, Русия и Англия отъ къмъ море.

Това е истината. Е, приятелю, България ли бѣше най оградената държава до вчера? Всѣка отъ съседнитѣ ни държави бѣше до вчера значи, а за днесъ и дума да не става, оградена съ повече по брой и съ много по-силни и по опасни противници. Защо ни втълпиха тогава заблудителното твърдение, че сме били най-обградени? Кому бѣше нужно да се втълпяватъ на българитѣ подобни пораженски заблуди?

Г. — Разбира се, че това е било нужно на външнитѣ ни неприятели, за които ти твърдеше, че съзнателно и планомерно съ свои пари и съ наши продажници, сж втълпявали и това отровно пораженско твърдение.

Р. — Това бѣше нужно и за нашитѣ вътрешни врагове, а освенъ на тѣхъ, то е било нужно и полезно за всички интернационални течения и движения у насъ. Най-сетне, това отровно твърдение се оказа много полезно и за всички малодушни управници и за всички плутократи, които сж ни управлявали до сега, защото имъ позволяваше да бездействуватъ международно и да се правятъ търпими отъ българския народъ. Съ това твърдение тѣ плашиха наивнитѣ българи сжщо тѣй, както нѣкои майки плашатъ децата си съ мечката или съ циганина.

Г. — Нѣкой би могълъ да възрази, че противнитѣ на България сж имали повече съюзници и съюзи.

Р. — Тѣй ли, ами кой ни пречеше да диримъ съюзници? Че ние сами ги не диримъ се вижда отъ днешната действителностъ. Наши приятелски велики сили днесъ побеждаватъ и като победители ни протѣгатъ ржка, подканвайки и одобрявайки ни, даватъ ни наготово, а ние все неутрални седимъ. Бжди убеденъ драги приятелю, че ние сме имали и въ това отношение възможности много по-добри отъ нашитѣ съседи. А най-доброто доказателство за това е днешното ни поведение съ всичкитѣ му особености, които тѣй добре знаешъ и за което всѣки свѣстенъ човѣкъ и народа иматъ ясно мнение.

Г. — Ти просто ми обърка представитѣ. Много отъ това, което добросъвестно вървахъ, се обърка сега въ главата ми и се чувствувамъ нѣкакъ си виновенъ, че съмъ позволявалъ да бжда заблуденъ по толкова ясни и прости въпроси.

Р. — Не си само ти. Не ми е удобно да ти изреждамъ сега колко хора, какви хора и отъ кои отговорни мѣста и институции мислятъ още тѣй, както ги е курдисала чуждата пропаганда и както ги подвеждатъ да мислятъ всѣкидневието, малодушието и себелюбието.

Виждашъ ли сега какво зачекна като ми зададе въпроса, какво разбирамъ подъ думата минимализъмъ? Казвамъ ти, че зачекна едно отъ най-опаснитѣ явления въ нашия животъ и затова поискахъ да ти го очертая. Тритѣ заблудителни твърдения, че сме били въ миналото максималисти, че стопанскитѣ въпроси иматъ най-голяма важностъ, и че сме най-заобиколената отъ неприятели държава, сж три отровни пораженски твърдения измислени въ една съседна столица и натѣпквани пари и чрезъ наши продажници, съ целъ да ни доведатъ до тамъ където сж ни довели вече днесъ.

Спомняшъ ли си какво ти казахъ между другото, когато разговаряхме преди четири години? Погледни сега на стр. 35 отъ разговора ни, който за щастие публикувахъ тогава буквално, и ще прочетешъ следното: „Докато партизанщината убиваше нацията, тѣзи управления довеждатъ нацията до положението на орелъ, комуто редовно подрѣзватъ крилата и когото редовно хранятъ съ вегитарианска храна“. Е, не вървимъ ли натакъ?

Г. — Като те слуша човѣкъ стига до крайно пессимистични чувства и мисли.

Р. — А, само това не бива да става. За подобенъ националенъ пессимизъмъ или скептицизъмъ, нѣма нито основание, нито мѣсто. Достатъчно е само да се прекъсне подстригането на орелскитѣ крила, да се възстанови естествената орлинска храна, да се даде просторъ и размахъ и ти ще видишъ отново да се прояви орлината мощъ на българския народъ.

Г. — Когато слушамъ да говорятъ ратници, или когато общувамъ съ ратникъ, чувствувамъ се поне докато съмъ съ него, другъ човѣкъ. Чувствувамъ се, че ставамъ като че си по добъръ и по-полезенъ българинъ. Това ти загатнахъ въ началото на този ни разговоръ, когато те запитахъ защо ви толкова стрѣвно преслед-

ватъ и по-стръвно дори отколкото рушителитѣ на България. По сжщитѣ причини ми се е виждало странно, когато слушамъ въ обществото най-разнообразни интриги и клевети по вашъ адресъ.

Р. — Та нали въ миналия разговоръ говорихме за клюката и интригата? Тогава още ти казахъ, че тѣ сж старо и изпитано оржие на буржуазията, на плутократитѣ, на пораженцитѣ. Не си ли спомняшъ, че по онова време едни ни наричаха агенти на Кьосеивановъ, други ни наричаха маша на еврейството, създадена съ цель да убива национализъма въ България и т. н. Тѣзи интриги пропаднаха отъ само себе. Времето и дѣлата ги опровергаха.

Г. — Чудя се на спокойствието съ което се отнасяшъ къмъ тѣзи заблудителни интриги и клюки. Знаешъ ли колко хора имъ се подаватъ макаръ и не за дълго? Не мислишъ ли, че тѣ ви увреждатъ?

Р. — Знамъ, всичко знамъ. Но пжтя е само единъ. Това е пжтя на чистата и безусловна борба. Има само единъ езикъ съ който се говори убедително и съ който съ убиватъ клюкитѣ и интригитѣ и това е изикътъ на дѣлата. Иначе, какъ да затворимъ устата на толкова хора, и какъ да оправимъ толкова несвѣстни глави. Ако се отдадеше човѣкъ само на опровержения, не щѣше да остане време за работа. А това е може би едно отъ желанията на противницитѣ ни. Ние до сега не сме стжпвали въ примкитѣ имъ и не сме се подавали на прѣхватитѣ имъ. Въ идейната борба сме ясни и безусловни. Въ физическата си борба сме целестремителни и ефикасни. Затова всички наши противници се отказаха да ни срещатъ на улицата. Българската улица е наша и нѣма да се повтори вече 1918 година. Тогава нашата чиста интелигенция гледаше безпомощно какъ жестоки и престжпни демагози ораторствуваха отъ високи трибуни и настройваха и водѣха многохилядната разбунтувана тълпа, та на много пжти вълната на разрухата заливаше България. Днесъ това не може да се повтори. Днесъ тъмнитѣ демагози не ще намѣрять стадото безъ куче, днесъ има български интелигентни, има ратници и апостоли на Българщинага, които сж израстнали въ борба, въ апостолска работа и които не ще позволятъ никога вече на тъмни и престжпни демагози да вилнѣятъ безъ съпротива. Миналото не може да се повтори

вече. Ние вървимъ по единъ голѣмъ и борчески пжтъ и затова клюкитѣ и интригитѣ за които спсменавашъ не ни отвличатъ.

Но шомъ като питашъ, нека ти обѣрна вниманието върху следния фактъ. Всички слухове, които чувашъ по нашъ адресъ могатъ да бждатъ класифицирани къмъ две категории: омаловажителни и лично осквернителни. Въ единия случай противницитѣ ни се мжчатъ да ни омаловажатъ чрезъ твърдения, че Ратничеството е малобройно, че Ратничеството е „разтурено“ или че то се е разцѣпило или пъкъ че нищо не се чувало за него и т. н. Всѣко отъ тѣзи твърдения разбира се, се казва по съответенъ случай и на съответно мѣсто. Въ други случаи, противницитѣ ни прилагатъ стария изпитанъ методъ да петнятъ личната честь на отдѣлни ратници съ цель да всѣватъ съмнения и колебания. Но, всрѣдъ насъ подобни срѣдства не хващатъ мѣсто. Ние имаме още отъ първия месецъ на сжшествуването си една пророческа насока за моралната отбрана, въ която е всичко предсказано и предвидено и съ която сж установени срѣдствата, съ които ние се запазваме недосегаеми отъ това престжпно оржие на противника.

Г. — Вѣрно е, че времето и дѣлата опровергаватъ последователно клюкитѣ и интригитѣ срещу васъ, но увѣренъ съмъ, че колкото повече нарастватъ, колкото по-наближаватъ до крайната победа, толкова по-многобройни и по-отвратителни клюки и интриги ще се пуцатъ срещу васъ.

Р. — Въ това нѣма никакво съмнение. Нали подобни противници наричаха Мусолини сифилистикъ, а Хитлеръ лудъ бояджия, нали тѣ изкарваха Гьорингъ кокаиностъ и петнѣха най-отвратително всички най-първи борци? Но помогна ли имъ това? Не! Сега цѣлъ свѣтъ вижда, какви сж въ действителность тѣзи мжже и призна голѣмитѣ имъ заслуги. Краятъ на всички клеветници и хулители е билъ винаги единъ и сжщъ. Затова посрѣщаме спокойно клеветитѣ и интригитѣ. Ние не се безпокоимъ дори и отъ по-опасни опити, като напримѣръ отъ организираната провокация на нѣкои институции, които не се спиратъ нито предъ фалшификации на документи, нито предъ изработването на предмети и вещи съ цель за провокация, нито пъкъ да поднасятъ доклади съ най-заблудителни твърдения и съоб-

шения, нито пъкъ да пращат лъжесвидетели предъ съдилищата.

Г. — Не е лесно да се води една народна борба. Човѣкъ трѣбва да понася и най-отвратителни преживѣлици.

Р. — Не е лесно разбира се. На Левски лесно ли му е било? Ами на Раковски, на Хаджията, и на Караджата и на всички народни борци лесно ли имъ е било? Ако се касае за лесни работи щѣхме да ги оставимъ да се извършатъ отъ малки и слаби хора. Но тъй като се касае за трудни и за опасни, за голѣми работи, ние дириимъ характерни и волеви българи.

Спомнямъ си първиятъ ни разговоръ. Тогава трѣбваше да ти говоря по внимателно и по предпазливо. Давахъ ти единъ видъ по-малки дози. Защото ти бѣше неподготвенъ. Говорѣхме си още на „Вие“. А сега установявамъ, че мислиме почти по всички въпроси еднакво и по останалитѣ се бързо и лесно разбираме.

Г. — Събитията и загрижеността ни отварятъ очитѣ. Трѣбва само да се работи.

Р. — Всѣки е длъженъ да работи за Напредъка на Българщината. И то не по своему, а стройно и планомерно. И да работи, а не само да говори. Въ нашитѣ редици владѣе пълна строгостъ въ това отношение. За насъ важи следниятъ законъ: „Да казвашъ, че си ратникъ е твърдение, което трѣбва да се доказва всѣки денг и то съ дѣла и съ поведение“.

Г. — Значи азъ не съмъ ратникъ, макаръ, че безъ да ти го кажа, съмъ се смѣталъ за такъвъ отъ известно време.

Р. — Не, разбира се, ти си само съмишленикъ на Ратничеството.

Г. — Азъ познавамъ единъ критикарь на Р. Н. Б., той пакъ си оставалъ такъвъ, че никой не можель да му отнеме правото да носи идеята и да се нарича ратникъ.

Р. — Той може да се нарича и китайски императоръ, щомъ му се иска.

Г. — За другъ пъкъ казватъ, че злоупотрѣбявалъ съ името на Ратничеството!

Р. — Съ користна цель ли?

Г. — Да, опиталъ се билъ да изнуди нѣкого.

Р. — Изнудвачигѣ използватъ всички сръдства. Знай, обаче, че Пловдивскиятъ съдъ тикна вече въ затвора единъ подобенъ престѣпникъ, който бѣше направилъ такова нѣщо отъ името на Р. Н. Б.

Г. — Тѣй ли?

Р. — Да!

Г. — Казватъ, че известенъ „голѣмецъ“ се билъ котираля на политически пазаръ, като внушавалъ съ косвени сръдства, че ако не цѣлото, то поне частъ отъ Р. Н. Б. е съ него.

Р. — И това е възможно. Зависи отъ това, кой какво търси да „купи“. Каквото диришъ такова намиращъ. Знай, обаче, и това, че нѣма части отъ Р. Н. Б. Има само цѣло, единно и страшно въ своята дисциплина и солидарность Р. Н. Б.

Ратничитѣ се смѣятъ като чуватъ понѣкога подобни наивности. На всѣка работа краятъ ѝ гледай!

Г. — Ти каза, че такива като мене били само съмишленици. Нима и тѣ не сж полезни?

Р. — Напротивъ! Много сж полезни. Ние се стремимъ да разширимъ колкото се може кръгътъ на съмишленицитѣ си. Нѣщо повече. Цельта ни е да направимъ всѣки българинъ поне съмишленикъ. Това не е нито невъзможно, нито много далече.

Г. — Много самоувѣрено!

Р. — Така казваха по-рано и въ други страни, а сега виждашъ какво стана.

Г. — И азъ така мислѣхъ за ползата отъ съмишленицитѣ. Знамъ хора, които вие не познаватъ, фанатично и работятъ за васъ.

Р. — Знаеме това. Но тѣ трѣбва да се свързватъ съ насъ. Защото съмишленичеството е въ много случаи само първата стѣпка къмъ пълното приобщаване. Освенъ това нѣма време за губене.

Г. — Единъ очевиденъ фактъ прави впечатление на цѣлото ни общество, а именно факта, че докато отъ 1936 година насамъ всички бивши политически партии се окончателно доразпадатъ, само Р. Н. Б. расте и напредва непрестанно.

Р. — Този простъ фактъ искамъ самъ да си обяснишъ. Отговорътъ е колкото ясенъ толкова и поучителенъ.

Г. — На какво се надѣватъ тогава бившитѣ имъ „лидѣри“? Нѣкои отъ тѣхъ сж се напънали да си правятъ реклами, особено въ чужбина.

Р. — Цѣлата имъ дейность се състои да ходятъ по молебени и панахиди, на паради и легационни приеми, да се разписватъ, да устройватъ вечери въ плутскратски срѣди и да си пуцатъ слухове изъ кафенетата. Коя е идеологията на тѣзи хора? Какво общо има миналото имъ съ днешното време? Кого водятъ тѣзи хора? Това сж професионализирани политикани, които времето изтласква, но които не могатъ да се примирятъ още съ безвъзвратно загубенитѣ възможности за лъжеобщественичество. Около всѣки отъ тѣзи хора има по нѣколко кандидати за висши чиновнически мѣста, по нѣколко стопански деятели и спекуланти, които се опитватъ да играятъ на картата на тѣзи хора сжщо тъй както се залага на конскитѣ надбѣгвания. Това сж групичкитѣ, които се напъватъ да рекламиратъ тѣзи старомодни лъжеобщественици, както въ чужбина така и у насъ. Ти мислишъ ли, че сжщитѣ тѣзи хора могатъ да направятъ нѣщо свѣстно?

Г. — И дума да не става. Преди всичко главитѣ на тѣзи хора сж напоени съ духа на старото време. Почти всички сж или бивши социалъ-демократи, които сж минавали презъ различнитѣ буржуазни партии, напущали сж десетки пжти другаритѣ си, коалирвали сж се, раздѣляли сж се, разцѣпвали сж се, пакъ сж се съюзявали за користоно използване на нѣкои конкретни случаи и т. н. Тѣ нѣматъ никакво принципно и свѣтогледно отношение къмъ нѣщата. По всѣки голѣмъ въпросъ на българщината има за тѣхъ по нѣколко възможности, заобиколени сж съ евреи на които служатъ и на които обещаваатъ вълмездие срещу сегашната имъ материална подкрепа. Тѣзи излишни хора се мжчатъ да си запазятъ всички врати отворени. Ето завчера въ Народното събрание, когато смѣтнаха, че ще бжде за тѣхъ лично полезно да похвалятъ Германия, тѣ за да не би да накривятъ на нѣкоя друга сила, веднага споменаха редомъ съ Германия и С. С. С. Р. Значи, хемъ да се представимъ предъ Германия, хемъ да не пропуснемъ и С. С. С. Р.,

защото смѣтатъ, че ако не сж угодни на всички велики сили едновременно, ще имъ се ограничатъ възможноститѣ за бждещи комбинации. Това на какво прилича? Азъ не вѣрвамъ, че има действително велики сили, които да вѣрватъ на тѣзи мазници.

Р. — А и ако се намѣреше нѣкой да имъ вѣрва макаръ и временно, той самъ ще плати данъка на лошата си преценка. Ти каза преди малко, че правѣло впечатление обстоятелството, дето отъ 1936 г. насамъ всички бивши партии се непрестанно доразкапвали, а само Р. Н. Б. расте. Това се отнася и до комунистическата партия. Вижъ какво значи да изгубишъ тактичката си линия поради липса на правдоподобенъ свѣтогледъ. Докато комунистическата партия бѣше въ опозиция изъ цѣлъ свѣтъ, тя имаше ясна и недвусмислена тактика, а именно: никакво общодѣлство и строги становища по отношение методитѣ за разрушаване на буржоазния свѣтъ. Утопична и неправдоподобна въ своя свѣтогледъ тя бѣше виртуозна въ тактиката си. Но следъ октомврийската революция въ Русия, тя биде изправена предъ необходимостта да строи и то да строи положително. Тукъ свѣтогледитѣ ѝ абсурди я стълкновиха съ действителността. Класическата опозиционно-рушителска тактика трѣбваше да бжде вече изоставена и ние иммахме случаи да направимъ крайно интересно наблюдение. Да ти припомнимъ нѣколко факта. Следъ като комунистическата партия бѣше сипала огънь и жупель върху социалъ-демократическитѣ партии и близкитѣ имъ лѣвчарски партии, тя внезапно обяви тактиката на общия фронтъ, на прѣснопамятния народенъ фронтъ. И тогава Б. К. П. накара привѣрженицитѣ си, които бѣше учила до вчера да ругаятъ съ най-грозни епитети членоветѣ на тѣзи партии, отъ единъ пжтъ да трѣгнатъ рамо до рамо съ тѣхъ и да ги хвалятъ на лѣво и на дѣсно. Презъ време на Испанската война, Англия и Франция, тѣзи класически страни на колониалната еврейска капиталистическата демократическа демокрация, бѣха наричани странитѣ на културата, прогреса и напредъка. Наивнитѣ комунисти изпълняваха инструкциитѣ и наричаха италианския фашизъмъ, фашистки бандитизъмъ, германскитѣ националсоциализъмъ, хитлерско кръвопийство, а насъ ни окачествяваха и съ единия и съ другия епитетъ. Но не следъ дълго се

склучи Германо-Съветския съюз и от един път нашите наивни комунисти тръбваше по заповед да наричат вече Франция, колониална капиталистическа демокрация, а фашистка Италия и националсоциалистическа Германия. тръбваше да бъдат хвалени като социално-прогресивни държави. Знам дори един много интересен случай. Един ссфийски работник комунист беше написал в едно от отходните градски мѣста лозунг: „Долу агентите на национал-социализма!“ Шест месеца по-късно той тръбваше да чуе, че публиката тълкува този лозунг като отпавен срещу комунистите, като съюзници на национал-социалистическа Германия. И тогава този работник, сам извади един вестник от джоба си, намокри го с вода и избърса собствения си лозунг. Е, приятелю! Ти мислиш ли, че макар и заблудени, но все пак свѣстни хора съ свѣст и съ мозък, могат да понесат до безграничност да бъдат акробатически обръщани като човѣчетата на онѣзи детски играчки, които се толкова пѣти обръщат, колкото пѣти натиснеш двете клечки под тях? И затова ние въ агитационни срещи съ тях ги питаме често: „Нашата работа е ясна. Откакто съществваме, сме твърдели непрестанно едно и също нѣщо, а вие колко пѣти от тогава насам се обръщате като палячовци по всички посоки? Не ви ли е срамъ от вашите млади хора и от насъ, да ни поднасятъ всеки няколко месеца противоречиви лозунги? Сметате ли, че псвдението на безразсъдни пѣпагали, които повтарятъ всичко което имъ се каже от чсрбаджията е съвмѣстимо съ вашата лична свѣст и съ интересите на Българския народъ? На този въпросъ се опитвахъ отначало да ни отговоря, че задъ тактиката имъ седѣла нѣкаква тайнствена далай-ламска мъдростъ, обаче, и тѣ самите не вѣрваха на това свое обяснение. И тъй следъ като класическият марксизъмъ рухна отъ съприковенението съ действителността, той тръбваше да бъде ревизиранъ и замѣстенъ съ сталинизъмъ, на края се случи една идеологична руска салата въ която вече и самите комунисти не могат да се оправятъ, и като загубиха изцѣло последователността въ тактичската си линия и въ лозунговата си агитация, тѣ обрчаха собствените си хора и убиха борческата имъ вѣра. Съ такова превозно срдство на дълъг път не може

да се върви! Затова нашата бивша комунистическа партия изгуби своята организираност и се превърна на единъ широкъ деконтуриранъ съмишленически слой отъ хора, които сж свързани само отъ приблизително еднакви марксихески мисли и чувства. Съ това Б. К. П. навлѣзе въ една нова упадъчна екзематична фаза.

Г. — Азъ сметамъ, обаче, че и въ тази си фаза комунистическата партия не е по-макко опасна днесъ за България, отколкото вчера.

Р. — Разбира се. Огдвденъ на духовно национално рушителство, този широкъ екзематиченъ слой може да разложи много ценности и то твърде основно. Имай предвидъ, че Б. К. П. отдавна се е отказала вече въ България отъ намѣренията да успѣе само по вътрешно-революционенъ път. Тя си е поставила за задача да руши отъ вътре и да очаква победа чрезъ външно-политическа сила. Сега въ наше време и тази последна надежда рухва. А независимо отъ това, мсга да те увѣря, че комунистическата партия губи непрестанно откъмъ привѣрженици. Ние се гордѣемъ, че сме успѣли съ идейна свѣтлина и съ борческото си поведение да спечелимъ довѣрието и съзнанието на много и прекрасни млади български работници, които сж били подъ комунистическо влияние.

Г. — Да не би това да е причината дето нѣкои държавни органи се опитвахъ да обрисуватъ Ратничеството която комунизирано движение.

Р. — Това не причина, а бѣше само поводъ. Двама държавни служители, като искаха да ни увредятъ, се опитаха да убедятъ началниците си въ подобно нѣщо. Плоско скроената провокация изложи самите провокатори. Казахъ ти и миналия път, че ние разполагаме съ много срдства за демаскиране на провокаторите.

Г. — Все пакъ докато бившите ст. робуржоазни политически партии се разпадаха, комунизъмътъ не може да бъде сметнатъ за ликвидиранъ.

Р. — Нѣщо повече, той е сега единствената опасна противобългарска рушителска позиция.

Г. — Отъ день на день става все по-ясно на всички, че въ България сж очертани сега две голѣми позиции: Ратническата и Комунистическата.

Р. — Да. Запомни, че събитията и развитието на нѣщата ще наложатъ много скоро на всеки българинъ

да вземе становище и да се опредѣли на едната отъ тѣзи две позиции. Между тѣхъ не е останало вече нищо. Тѣй че никакви умувания, увѣртания, мутолявения и пасувания нѣма да бждатъ вече възможни. Ето затуй ние зовемъ непрестанно да се взематъ мѣрки докато е още време.

Г. — Слава Богу, че България има днесъ Р. Н. Б. Азъ самъ подценявахъ преди четири години значението ви. Струваше ми се, че сте се заели съ една утопична, неизпълнима задача, но като гледамъ днесъ резултата, виждамъ колко навременна и колко важна е била вашата инициатива.

Р. — Ако можехъ да сподѣлямъ съ тебъ всичко което знамъ, което всжщностъ става, ти би останалъ още по-доволенъ, но азъ съмъ длъженъ по причини, които лесно можешъ да предположишъ, да мълча и то най-вече върху успѣхитѣ ни. Тактиката налага подобно различие отъ поведението на обикновенитѣ другарски отношения.

Г. — Разбирамъ, но като споменавашъ думата тактика, идватъ ми на умъ нѣкои въпроси, които съмъ чувалъ да се задаватъ по отношение на Р. Н. Б. Мнозина сж ме питали защо Р. Н. Б. е избранъ такава тактика.

Р. — Подобни въпроси могатъ да задаватъ само наивни и неопитни хора. Тактиката, която трѣбва да се прилага, зависи отъ обстановката и отъ условията. При друга обстановка и условия, ние сами бихме предпочели друга тактика, но тѣй като обстановката и условията сж за насъ една даденостъ, ние се справяме съ тази даденостъ и съ огледъ на нея опредѣляме тактиката си. А нѣма обстановка и нѣма условия срѣдъ които не може да се води успѣшно една спасителна народна борба.

Г. — Каква прекрасна смѣлостъ въ изразитѣ сте добили и колко честенъ е погледътъ ви когато говорите нѣща, които другитѣ не смѣятъ да зачекнатъ!

Р. — Тѣ нѣматъ и правото да ги зачекватъ. Затуй тѣ нѣматъ другъ пжтъ, освенъ да хвалятъ всѣки властникъ съ надеждата, че само така ще направятъ „кариера“.

Г. — Каква „кариера“?

Р. — Ехъ, върху гроба на излишниятъ, или най-

често вредниятъ имъ животъ, ще има разбира се камъни, изкопани все отъ нѣкоя „кариера“!

Г. — Ето пакъ вашата наистина покорително самочувство.

Р. — Самочувство! Слушай, помжчи се да си представишъ това, за което сега ще те питамъ. Битъ ли си като куче въ участъкъ? Лежалъ ли си цѣли ноци въ тъменъ циментовъ зимникъ облянъ съ карболова киселина? Обискирвали ли сж публично невръстнитѣ ти деца? Скачалъ ли е нѣкой съ пети върху гърдитѣ ти докато блъвне кръвь отъ счупването на ребра? Връзвали ли сж пушка между колѣната и лактитѣ ти, тѣй че свитъ на кълбо да си принуденъ да лежишъ гърбомъ съ крака нагоре и тогава съ отрѣзка отъ камионна гума да биятъ съ часове ходилата ти? Чупили ли сж ти съ юмрукъ носътъ? Трошена ли ти е съ токътъ на обувка гърлената кость? Лежалъ ли си по две седмици надутъ отъ страшенъ жбоболъ интерниранъ въ градче безъ жбоболкаръ? Пжтувалъ ли си 6¹/₂ дни отъ София до Бургасъ съ многодневни престои въ клозети и мази безъ прозорець? Пжтувалъ ли си принудително въ купе съ туберкулозни, сифилистични, епилептици, луди и окочвани престѣпници? Отвежданъ ли си наесенъ безъ дрехи и покривки на принудителна работа? Стреляно ли е по тебе изъ улицитѣ отъ две страни като по дивечъ? Интерниранъ ли си въ мизерно маларично село и подувалъ ли си се тамъ отъ ухапванията на хиляди комари? Виждалъ ли си какъ чезне изтезаванъ другаръ? Преживѣвалъ ли си това въ името на най-свѣтлиятъ идеалъ, Отецеството, и при това да нѣма абсолютно кому и какъ, нито да се обърнешъ, нито пъкъ да се позовешъ за редъ и правда? Почувствувалъ ли си нѣкога да си извървѣлъ всички пжтища, които си почиталъ и да усетишъ, че между тебъ и Богъ нѣма никой?

Г. — Стига толкова!

Р. — Да питамъ ли още?

Г. — Нужно ли е?

Р. — Да! За да разберешъ самочувствието ни! Нѣкога бѣхме „умѣрени“ въ свободата на изразитѣ си. Защото нѣмахме право да бждемъ смѣли. Днесъ ние добихме правото да говориме истината. Днесъ други трѣбва да мълчатъ. Чудното днесъ е, че имаме още силата да нюансираме речта си и да проявяваме възпи-

тателно самообладание. Други на наше място биха станали разбойници, убийци, предатели и какво ли не още! А ние не само, че не се озлобихме, но горимъ отъ обичъ къмъ всичко българско!

Г. — Това е възвишено. То наистина покорява.

Р. — Иначе не може и да бжде. Ето защо ни е лесно да говоримъ и защо погледътъ ни е откритъ и честенъ. Има граници, извънъ които чсвѣкъ добива нови права. Страдайки до смъртъ и до самоунищожение, за спасението и Напредъка на Българщината, ние смѣтаме, че само Богъ е вече съдия между насъ и другитѣ!

Р. — Не, напротивъ. Тъмнотѣзи чувства и спомени, осмислятъ живота ни и будятъ у насъ онова само-чувство, което ти направи впечатление. Ако не бѣше самъ попиталъ, не бихъ ти нищо споменалъ.

Г. — Българинътъ има борческа природа и шомъ бжде поведенъ по линията на стремежитѣ си, той предъ нищо не се спира. Партизанитѣ го обвиняватъ, че не реагиралъ и че носелъ отпечатъкътъ на турското робство, но струва ми се, че не нему, а на себе си трѣбва да се сърдятъ.

Р. — Сърдятъ му се, че не ги билъ следвалъ ли? Ами въ името на какво зоватъ тѣ българина, та да ги следва! Ние най-добре знаеме следва ли българина или не следва. Ще имъ дадемъ възможностъ да видятъ нѣщо!

Г. — Сега като завършваме разговора, искамъ отъ тебе да чуя една преценка. Ясно ми е, че всрѣдъ българския политически животъ оставатъ вече саао две позиции, ратнеческата и комунистическата. Помежду има пустошъ, раздробление, единични овехтяли политикани, бюрократи, плутократи и изобщо безнадеждна и безплодна бъркотия. Какво представя сега Р. Н. Б. всрѣдъ тази действителностъ, и какво е значението му споредъ тебе?

Р. — Погледни около България и въ България. Навънъ бушува война, която е само една отъ фазитѣ на голѣмата свѣтогледна борба и една отъ най-голѣмитѣ стѣпки къмъ новиятъ редъ на свѣта. Единъ новъ свѣтогледъ овладява положението, а това ще причини дълбоки духовни, социални, стопански и международни промѣни. Съдбата на европейскитѣ народи ще бжде промѣнена. Края на военната борба ще бжде начало на не по-малки напрежения въ други посоки. За-

щото така както е вървѣло до сега, не може да върви вече нататъкъ. Сжщото е и у насъ. Всички усещатъ вече, че тѣй не може да върви нататъкъ. Българската действителностъ е забременяла вече за новото и тя ще го роди. Народътъ ни не иска и не може да живѣе вече при този редъ. Борбитѣ на новата европейска културна общностъ, обхващатъ и него. Той трѣпне заедно съ нея, събитията и нуждата го подтикватъ. Затова той има ясенъ социаленъ стремежъ, затова той има ясно отношение къмъ нуждата да си взематъ обратно отнетитѣ земи. Той има нужда отъ социаленъ редъ и отъ териториаленъ просторъ. Той не ще търпи да бжде задушненъ. Търпението му се е вече изчерпало. Не виждашъ ли, че той не реагира само слѣпо инстинктивно, а реагира съзнателно. Не виждашъ ли колко ясни мнения се изказватъ всрѣаъ народа, по външната ни политика и по вътрешния ни редъ.

Затова, като ме питашъ какво представя Р. Н. Б. и какво е значението му за бждащето, трѣбва да ти кажа следното:

Р. Н. Б. е единствената свѣтогледна изходна позиция за общобългарски духовенъ напредъкъ.

Р. Н. Б. е единствената нравствено чиста изходна позиция за сбщобългарско развитие.

Р. Н. Б. е единствената фактическа и материална изходна позиция за борчески напредъкъ.

Р. Н. Б. е единствената възможностъ за Напредъка на Българщината.

Това е Р. Н. Б.! Безъ него България не щѣше да има днесъ изходно начало за движение напредъ. Безъ него най-мощнитѣ днесъ народи щѣха да ни смѣтатъ за духовно тѣпъ и упадащъ народъ, съ който нѣма нито какъ, нито защо да се подхване сътрудничество.

Р. Н. Б. е днесъ изходна позиция на която се стича всичко здраво и отъ която се настѣпва къмъ едно спасително българско утре!

Р. Н. Б. е въплощение на социалниятъ стремежъ и на националниятъ устремъ на българитѣ.

Р. Н. Б. е непобедимо поради силата на духътъ на времето.

Р. Н. Б. е неотразимо като надигащата се водна маса.

А за насъ лично, Р. Н. Б. е народна борба и лична мисия, която единствено осмисля живота ни!

Г. — Ратникът е наистина щастливъ и затова въ арести и на принудителна работа, той пѣе.

Р. — Защото дори когато чука камъни на принудителна работа, той твори Напредъкътъ на Българщината.

Г. — Много съмъ доволенъ отъ днешниятъ ни разговоръ. Заварвамъ ви следъ четири години по-твърди, по-увѣрени и много напреднали. Това което чухъ отъ тебе преди четири години, не бѣше празни думи. Преценкитѣ и предвижданията ти се оказаха вѣрни и проницателни. Планътъ се оказа резултатенъ, а обещанията станаха дѣло.

Р. — Ето това което казвашъ е наша най-голяма морална награда! Вѣрвай, че сме преизпълнени съ готовность да изпълниме дългътъ си докрай и че ще изиграеме историческата си мисия до край!

Г. — Вѣрвамъ! Позволи ми сега да поискамъ да бжда приетъ и азъ като ратникъ. И азъ искамъ да изпълня дългътъ си. Не мога да седя вече съ скръстени ръце. Пропуснахъ доста време, но затова пъкъ ида напълно решенъ и готовъ. Кажете ми само какъ трѣбва да започна и какво трѣбва да върша.

Р. — Най-сетне! Още довечера ще отидеме заедно кждето трѣбва и отъ утре редътъ и работата ще подказватъ и налагатъ сами следнитѣ стѣпки.

Г. — Обещавамъ съ пълно съзнание, че ще изпълна дългътъ си!

Р. — Ний пъкъ ти обещаваме, че ти ще бждешъ отъ утре крайно богатъ откъмъ другари човѣкъ, че ще те включи една голъма борческа солидарность, че ще заживѣешъ съ сладкото съзнание на човѣкъ, който изпълнява истински дългътъ си и че задъ Богаря, който сега виждашъ навсѣкжде по градове, планини, села и брѣгове, ще ти се разкрие единъ новъ и мъжественъ ратнически свѣтъ, устременъ къмъ величието и щастието на българския народъ!

Г. — Отъ сега ще започва да ме изпълва една нова радостъ! Да излѣземъ вѣнъ, на открито!

Р. — Ставай!

Г. — Да вървимъ!

Р. — Да вървимъ заедно! Бждащето крие за борцитѣ радостни изненади! Напредъ съратнико!